

Samogitia

Samogitia (lot. – Žemaitija)

2009/11 (43)

Mukienės Danutės portretinės

2–7, 9 / Antanas Vitasas. Žvėrelių gaudymas Šaukėnų miškuose

8–9 / Adolfas Jucys, Juozas Mickevičius. Šiek tiek apie Kartenos valdą ir jos žmonių vargus

10 / Rudis Edvards ėr anuo apsakimā

10–28 / Rudis Edvards. Mūsa Joudė

29 / Mickevičė Jūzaps. Vakaruškas Merkinie

30–31/ Juozas Mickevičius. Alkos kalnas Naujosios Impilties kaime

32–33 / Juozas Mickevičius. Akmeniniai paminklai Platelių, Plungės apylinkėse

34 / Juozas Mickevičius. Apie liaudies menininką Petrą Varnelį

ELEKTRONĖNIS ŽORNALS „SAMOGITIA“

PRUOJEKTA REM SPAUDUOS, RADĖJĖ,
TELEVIZĖJĖS RIEMĖMA FONDS

REDAKCĖNĖ KOLEGĖJĖ:

MUKIENĖ DANUTĖ
(REDAKTUORĖ, KOLEGĖJĖS
PIRMINKĖ)
AMBRASŪNIENĖ RŪTA
GAUBĖS TUOMS
GAUBĖTĖ MARGARITA
MAZALS ARŪNS
PATIOMKINĀTĖ LAURA
SUNGAILIENĖ LORETA
ZAJANČKAUSKIENĖ INETA
ZAJANČKAUSKIS VALDIS

LEIDIEJĖ:
REGĖJUONU KULTŪRINIŪ
INICĖTĖVŪ CĖNTROS ĖR AKADEMĖNĖ
ŽEMAITIŪ JAUNIMA KORPORACĖJĖ
„SAMOGITIA“

ADRESOS: GERBUTAVIČIAUS G.
10–213, VILNIOS. TEL./ FAKSOS
(8~5) 261 96 70,
MOB. TEL. 8 687 47 550.
EL. P. ZEMACIU@GMAIL.COM

ŽVĒRELIŲ GAUDYMAS ŠAUKĖNŲ MIŠKUOSE

ADOMAS VITAUSKAS

Ne tik senovėje, bet ir dabar Šaukėnų valsčiuje ir apylinkėje yra didoki miškų plotai. Senovėje gi būta žymiai daugiau miškų – ištisai buvę vien miškai, o retai išsimėčiusių vienas nuo kito kaimų vietovės buvusios lyg ir salelės didžiuliuose miškų plotuose, kurie tęsėsi, su mažais pertraukiais po keliolika ir keliasdešimt kilometrų. Kaimų vietovės supę tankūs miškai, kuriuose veisėsi daug įvairių žvėrių ir smulkių žvėrelių: vilkų, šernų, stirnų, barsukų, lapių, kiškių, šeškų ir kt. Gyventojai labai mėgę įvairiom priemonėm gaudyti plėšriuosius vilkus ir kitus žvėrelius, vienus dėl kailio, kitus naikindami kaip kenksmingus grobuonis, o dar kitus gaudydavo dėl kailio ir mėsos. Taip pat gaudydavo ir paukščius. Kiti žvėreliai būdavę medžiojami, pvz., vilkai, lapės, kiškiai ir kt. Ypač stengdavosi naikinti vilkus, nes dėl jų gausumo ir miškų artumo tekę gyventojams daug kentėti: vilkai pjaudavę jų bandas, grobdavo avis, pjaudavo arklius ir tiek įsidrąsindavo, kad žiemos metu aplankydavo ir kaimą, gaudydami šunis ir neretai įsisukdami į tvartus gyvulius pjauti.

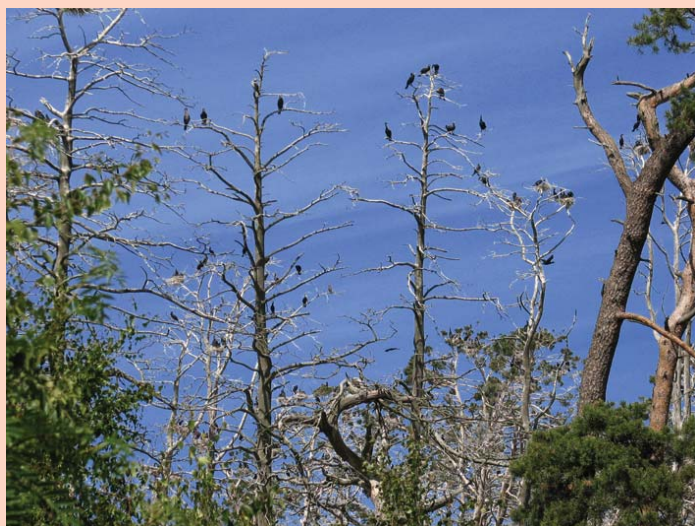
Ypatingai mėgę pjauti avis ir paršus. Ir lapės būdavusios labai drąsios. Dažnai ir jos įsisukdavusios į žąsis. Senovėje daugiau laikyta žąsų ir lapėms buvę daug progų jų pasigauti. Pasakojama, kad blogiausia buvę tai, kad lapės, kartą jau įsisukusios į žąsų pulką, pjaudavo jas nuo krašto visas, jei suspėdavo, nors iš karto tik vieną žąsį tegalėdamos į mišką nusinešti. Pvz., Petrauskių ūkyje (Jurgoniškių km., Šaukėnų valsčius) lapė išpjovusi vienu kartu net 23 žąsis iš 30 buvusių. Vilkai, lapės ir kiti žvėreliai ar plėšrieji paukščiai dažnai gyventojams padarydavę daug nuostolių.

Plėšrūnus žmonės medžiodavo įvairiais būdais: pvz., vilkus šaudydavo ir kasdavo jiems vilkaduobes, lapes dažniausiai nuodydavo činčiberu, nes jos buvusios tokios gudrios, kad jokiais spąstais negalėdavę jų pagauti. Kiti žvėreliai buvę gaudomi spąstais, kilpomis ir kitokiomis priemonėmis.

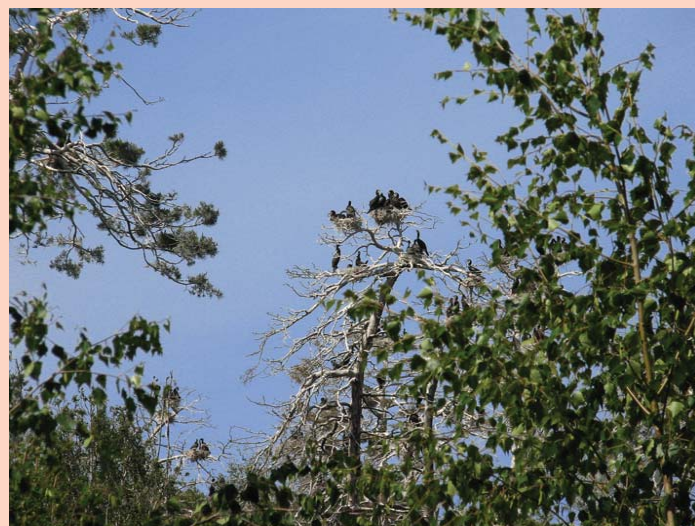
VILKŲ GAUDYMAS

Vilkai būdavo naikinami šiais būdais: 1) šaudydavo, 2) kasdavo vilkaduobes ir 3) gaudė juos kilpomis. Čia aprašomas antrasis ir tretysis jų naikinimo būdai.

Vilkaduobės buvusios kasamos ant vilktakių, miškuose, kur daugiausia vilkai mėgdavę vaikščioti ir išmindavę takus. Žiemos laiku surasti vilktakį buvę labai lengva, nes buvę labai daug vilkų, taigi ir vilktakių, taip pat būdavę lengva stebėti vilkų judėjimas miškuose iš jų įspaustų į sniegą pėdų. Vilkai išmindavę takus. Ant tokio tad tako ir būdavo kasamos vilkaduobės. Jos būdavusios gilios, mažiausiai dviejų metrų gilumo, o dažnai būdavusios iki 3 metrų, kad įkritęs vilkas negalėtų iššokti. Duobės buvusios apvalios ir viršuje apie dviejų metrų skersmens, o apačioje bei į dugną tiek daug; susiaurėdavusios, kad jokio dugno nelikdavę, bet kraštai sueidavę vienon vieton. Tokios duo-

Kormoranai. Daliaus Sungailos nuotraukos

bės buvo tokios kasamos dėl to, kad vilkas neturėtų kur įsibėgėti iššokti iš duobės. Šonai vilkduobių buvę dailūs, tokios, kad vilkas niekur negalėtų įsikabinti į duobės kraštą. Duobėn būdavo įsmeigiama kartelė, kurios galas išlenda iš duobės paviršium bent pusę metro. Įsmeigdavo stipriai. Duobė būdavo uždengiama bei paslepiama taip: Skersai duobę dedama plonos, apie 1–2 cm storumo lazdyno lazdelės, maždaug apie 30 cm atstumu viena nuo kitos nuo vieno krašto iki kito. Tada ant lazdelių klodavo plonus eglišakius ir taip tankiai, kad laikytųsi ant jų užbertas sniegas. Taigi, uždengus duobę, ji dar būdavo padengiama ir tuo pačiu paslepiama po sniegu, kuris eglišakiais būdavo taip nulyginamas, kad visiškai negalima būdavo suprasti, kad čia iškasta vilkduobė. Žemes, kurias išmesdavo iš duobės, ją kasant, užberdavo sniegu, kad jos būtų paslėptos ir nesukeltų vilkams jokio įtarimo. Prie kyšančios iš duobės kartelės galo būdavo pririšama gyva žąsis, antis arba paršiukas. Kartais būdavo ir pakępta žąsis pririšama. Gyva žąsis viliodavo vilkus savo balsu, o antruoju atveju – apkeptos mėsos kvapu, kurį vilkai užuosdavo per pusę kilometro. Taip įrengus vilkduobę, būdavo rūpestingai sutvarkoma aplinka, sniegas skarotu eglišakiu perbraukiamas ir taip panaikinami visi žmogaus buvimo pėdsakai. Pėdos, nueinant nuo vilkduobės, būdavo užbraukiamos velkant iš paskos eglišakį. Taip įrengus vilkduobę, vilkas būtinai įkrisdavo. Ir gana greit: įrengus vakare vilkduobę, ryte keli vyrai jau eidavo ilgais kuolais apsiginklavę ir neapsirikdavo, nes beveik visada rasdavo įkritusį vilką, kurį kartais pirmiau užmušdavo duobėje, o paskui jį iškeldavo iš duobės.

Pasakojama, kad vyrai entuziastingai eidavę užmušti vilko. Radę vilką duobėje, imdavę jį niūkti: „ulia, ulia“. Vilkas išsigąsdavęs vyrų būrio, bet greit apsprasdavęs ir imdavęs piktai urgėti, rodydamas dantis, lyg no-

ADOMAS VITAUSKAS. Muziejininkas, vargonininkas., kraštotyrininkas, spaudos bendradarbis. Gimė 1908 m. Kurtuvėnuose (Šiaulių rajonas). Šiauliuose. Vargonininkavo Kiaunoriuose, Kužiuose, Kuršėnuose. 1937 m. pradėjo dirbti neetatiniu muziejininku konservatoriumi Šiaulių „Aušros“ muziejuje. Tvarkė muziejaus fondus, dalyvaudavo vasaros išvykose ir ekspedicijose. 1938–1940 m. muziejui pateikė daugiau kaip 2 000 rankraščio puslapių surinktos medžiagos. Žurnale „Gimtasai kraštas“ buvo paskelbti 32 jo parengti spaudai tekstai. 1940 m. pradėjo dirbti Kuršėnų valsčiaus vykdomajame komitete. Prasidėjęs karui slapstėsi, buvo suimtas ir nuo 1942 m. kalinamas Šiaulių kalėjime. 1943 m. mėgino pabėgti iš kalėjimo ir pabėgimo metu buvo nužudytas.

Tekstas parengtas pagal informaciją, skelbiamą Šiaulių apskrities Povilo Višinskio interneto svetainėje (internetu prieiga

http://www.savb.lt/l.php?tmpl_into%5B0%5D=index&tmpl_name%5B0%5D=m_siete_index2&tmpl_into%5B1%5D=middle&tmpl_id%5B1%5D=106, žr. 2009-11-20)

rėdamas pulti. Tada vyrai imdavę ilgais kuolais tvoti vilką ir nesustodavo tol, kol jį užmušdavo.

Vilkduobėmis vilkai buvę gaudomi visą žiemą.

Antrasis vilkų gaudymo būdas – gaudymas kilpomis. Jos būdavusios padarytos iš virvių. Tam tikslui nuvydavo apie 1 cm storumo labai stiprią kana pine virvelę. Virvelė turėjo išlaikyti vilko svorį, nes vilkas

(Nukelta į 4 p.)

Mes laisvi... Daliaus Sungailos nuotraukos

Daliaus Sungailos nuotrauka

(Atkelta iš 3 p.)

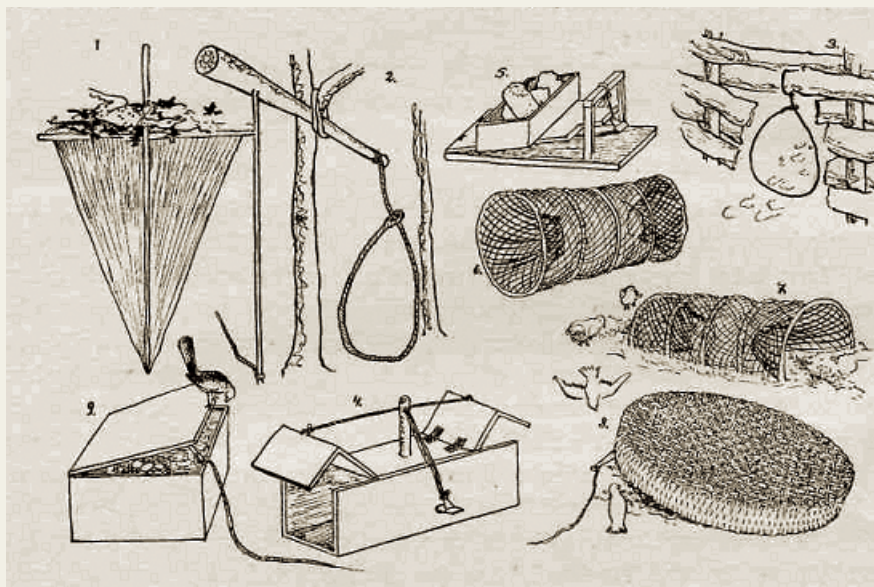
būdavo pakariamamas. Vienas virvelės galas būdavo taip nuvejamas, kad būdavo padaroma nedidelė kilpelė, kaip botago drūtgalio kilpa. Virvelė būdavo suvejama iš trijų šakų, kurių kiekviena buvo vejama iš dviejų šakų, tuo būdu virvelėn suvejamoms šešios šakos. Nuvijus virvelę, ji būdavo užkabinama ant gembės ir gerai išvaškuojama – taip, kad visas virvelės paviršius pasidengtų slidžiu žibančiu vaško sluoksniu. Mat vaškuodavo dėl slidumo, kad kilpa labai lengvai užsiveržtų, vos tik ją užkliudžius, be to, taip slidžiai nuvaškuota virvelė būdavo žymiai stipresnė, negu nevaškuota.

Svirtį, prie kurios būdavo pritaikoma kilpa, įtaisydavo jai tinkamoje vietoje. Tokia vieta turėjo būti patogi visais atžvilgiais. Pirmiausia svirtį įrengdavo ant vilkų tako. Kad vilkas nepraeitų pro šalį, bet tikrai lįstų pro kilpą, surasdavo tokią vietą, kur takas eina tarp vienos kito netoli stovinčių medžių. Prie vieno medžio storos šakos, maždaug 3–4 metrų aukštyje stipriu kanieniu pančiu pririšdavo svirtis – storą kartį, kurios vienas galas būdavo žymiai drūtesnis; tam tikslui nukirdavo palaukėje augančią eglaitę, kuri kamiene stora ir į viršūnę nušmiaukšta, t. y., smailėjanti. Tokia kartis nugenėjama ir parišama po šakos apačia, pririšant karties jos viduriu, taip, kad drūtgalis nusisvarina žemyn

tokiu svoriu, kad antras karties galas iškildamas viršūn lengvai pakeltų vilką. Gerai išvaškuota kilpa būdavo pririšama prie karties plongalio, virvelės galą prieš tai pervėrus per virvelės kilpelę, kuri, kaip minėta, būdavo padaroma antrame virvelės gale. Virvelė būdavo tokio ilgumo, kad nusvarinus karties plongalį, netoli žemės, padaroma iš virvelės tokio didumo, – daugiau kaip metras skersmens, – kad lengvai vilkas lįstų. Kilpa bei virvelės kraštas būdavo atremiamas į medį, kad kilpa nepavirstų, bet būtų stačia. Kad karties drūtgalis nesisvertų be laiko žemyn ir neiškeltų savo plongaliu kilpos, drūtgalis iš apačios paremiamas stačiai pastatoma nestora kartimi, prie kurios apatiniojo galo pririšama ilga, apie keliasdešimties metrų ilgumo plona virvelė ir ji nutiesiama į šalį nuo vilkų tako, kur nors į nepermatomą tankmę. Tos virvelės galą laiko žmogus, kuris pasislepia nuošaliai nuo vilkų tako, lįsdamas tankmėn ir saugo, kada lįs pro kilpą einas taku vilkas. Kad vilkas neužuostų žmogaus, pataikoma tokiu laiku paspęsti, kai vėjas pučia nuo vilkų tako į šoną arba, jei vilkai daugiausia savo išmintu taku eina į vieną galą ir vilkai eina pavėjui, tai pasislepiama tokioje vietoje, kad vilkas dar nepriėjęs žmogaus jau lįstų per kilpą – žodžiu, vengiama pasipainioti vilkui tokioje vietoje, iš kur vėjas gali nupūsti vilkui žmogaus kvapą dar nepriėjęs vilkui kilpos. Jei vilkas žmogų užuos, jis gali pasukti į šalį arba grįžti atgal, ir planas pakarti vilką gali nueiti veltui. Todėl visada svirčiai įrengti būdavo parenkama tokia vieta, kur lengvai aplink svirtį visur slėptis, prisiderinant prie vėjo krypties. Be to, iš kiekvienos tankmės būtina turi būti matyti ta vieta, kur įrengta kilpa. Jei pastebima, kad vilkai daugiau eina į vieną galą (tai išsiaiškinti lengvai būdavę), kad greičiau atviliotų vilkus, prie kilpos, tikrai antroje jos pusėje, pririšdavo geroką šviežiai apkeptos mėsos gabalą. Ypač tai darydavo tada, kai vėjas tam būdavo palankus – pūsdavo tokia kryptimi, kad vilkas ir pats be užuodžiamo kvapo jau eina ton pusėn, bet mėsos kvapas atvilioja vilką net ir tada, kai jis ten neplanavo eiti.

Pastebėjus, kad ateina vilkas, priėjęs kilpą, lenda pro ją, žinoma, nepastebėdamas spąstų, virvelė staiga truktelėjama ir stačioji kartis, kuri remia iškeltą svirties drūtgalį, staiga paverčiama ir svirties drūtgalis neria pasineria žemyn, iškeldamas plongalį aukštyn su visa kilpa, kuri bemat užsiveržia, apjuosdama ir vilką, ir jį iškeldama aukštyn. Tada vyrai pačiumpa čiumpama šalia padėtą kuolą, pribėga prie vilko ir tuo kuolu tvoja vilkui per galvą ir keliais smūgiais jį užmuša. Tada vilkas išimamas: karties galu pakeliamas svirties drūtgalis, jis paremiamas iš apačios, tada svirties plongalis būna nusviręs su visa kilpa ir vilku. Tada ir atleidžiama kilpa.

1. Užmaskuota vilkaduobė. 2. Gaudymas su kilpa, pritaismo prie svarsties. 3. Zuikių gaudymas dratinėmis kilpomis. 4. Šešukų gaudymas sląščiais (gyvus pagaunant), 5. (užmušant). 6 ir 7. Kurapkų gaudymas su bučiais, su 2 narvomis. 8. Balandžių ir žvirblių gaudymas kratilu. 9. Šarkų gaudymas skryniomis

LAPIŲ NUODIJIMAS

Lapes nuodydavo dėl šių priežasčių: 1) lapės buvo naikinamos kaip kenksmingas žvėrelis, gaudantis naminius paukščius; 2) lapės kailėlis būdavo brangus, todėl stengdavosi jo nepažeisti; 3) lapės labai gudrios ir dažniausiai išvengia bent kokių spąstų. Jei pasitaikydavo netikėta proga, kartais ir medžiotojai nušaudavo lapę. Lengviausiai būdavę galima apgauti lapę ją nuodijant, todėl ši priemonė dažniausiai ir būdavo naudojama gaudant lapes.

Kaip pasakojama, aplinkiniuose Jurgoniškių kaimo miškuose buvę labai daug lapių. Jos dažnai šnirinėdavo aplie kaimo sodybas, tykodamos kokio naminio paukščio. Tai pastebėję gyventojai pasirūpindavo, kad būtų pabarstyta nuodų apie sodybą. Taip pasisekdavę nuoduoti daug lapių.

Nuodydavo činčibiru. Tai buvę labai stiprūs nuodai, senovėje perkami krautuvėse. Tai būdavo baltos spalvos smulkūs milteliai. Nuodai buvę tokie stiprūs, kad lapei nuoduoti pakakdavę kelių jo dulkių. Su šiais nuodais reikėję nepaprastai atsargiai elgtis, nes mažiausio neatsargumo būtų pakakę, kad, taisydamas lapėms nuodus, ir pats žmogus nusinuodytų. Todėl, kai nuodus paruošdavo, elgdavosi labai atsargiai: nuodus nešantis žmogus sušlapindavo skudurą ir juo apsirūšdavo savo burną ir nosį, tad jis kvėpuodavo per šlapią skudurą. Berdami nuodus stovėdavo prieš besikūrenantį pečių, kad jis sutrauktų visas nuodų dulkeles. Taip atsargiai elgtis nurodydavo nuodų pardavėjai. Nuodai būdavę parengiami tokiais būdais: 1) sutaisomi su vašku; 2) užpilamas nuodais žąsies kaulas; 3) nuodus paruošdavo riešuto kevale.

Sutaisant su vašku, iš vaško suminkomos nedidelės gumulkos (kamuoliukai), maždaug mažo miškinio

obuoliuko dydžio. Pirmiausia vaško gabalėlis šiek tiek pašildomas prieš ugnį, kad jis apšiltų ir suminkštėtų. Paskui būdavo suminkomas tarp pirštų, padaromas plokščias apvalus kepalėlis, užlenkiami jo kraštai į viršų, vidury padaromas įdubimas, panašus į indelį, į tą indelį įberama nuodų, užlenkiami kepalėlio kraštai, jie sulipdomi, padaromas apvalus gamulkas, kuri dar kiek tarp delnų pakočiojamas. Tokių gamulkų būdavo parbarstomą tokiose vietose, kurias dažniausiai mėgdavo lankyti lapės ir kur neužklysdavo naminiai gyvuliai. Lapė vašką mėgsta, todėl, radusi gamulką, tuoj perkanda ją ir to pakanka, kad ji pakratytų kojas – lapė, nespėjusi net kiek toliau paeiti, krisdavo negyva. Jei jai ir pavykdavo kiek toliau nuslinkti, nesunkiai ją būdavo galima surasti pagal jos pėdas, įspaustas į sniegą.

Su kaulu nuodai būdavę taip paruošiami. Žąsies sparno arba kojos kaulas pragręžiama koku smailiu daiktu ir įberama į išgręžtą skylutėn činčibiro. Tada skylutė užlipinama vašku, kad neišbyrėtų nuodai. Užtaiso ma keli ar keliolika tokių minkštų žąsies kaulėlių ir išmėtoma lapių lankomose vietose. Radusi žąsies kaulą, lapė jį perkanda ir tuoj nusinuodijanti.

Į riešutą nuodai taip sutaisomi. Riešuto kevale smailia yla išduriamą skylutė ir per ją kevalo vidun įberama činčibiro. Ilgiau pastovėjęs riešutams, jų kanduolys sudžiūsta, susitraukia ir kevale lieka tuščios vietos. Į tą tuščią vietą aplink kanduolį priberama činčibiro ir kevale pragręžta skylutė užlipinama vašku. Riešutai išmėtomi taip pat, kaip gamulkos ir žąsies kaulėliai. Lapė mėgsta krimsti riešutus ir, vos tik ji perkanda vieną jų, greit krenta negyva, net nespėjusi pasiekti miško.

(Nukelta į 6 p.)

Daliaus Sungailos nuotrauka

(Atkelta iš 5 p.)

Šiais būdais lapės dažniausiai nuodijamos žiemą. Vasaros metu jos rečiau lankydavo sodžių.

ZUIKIŲ GAUDYMAS KILPOMIS

Zuikiai būdavo gaudomi dėl skanios mėsos ir dėl kailėlių, iš kurių vyrams siūdavo zuikines kepures. Zuikio gražų kailėlį ir kitur naudodavo. Kas turėdavo šautuvą, medžiodavo zuikius dažnai. Kiekvienas zuikių galėdavo pasigauti ir kilpomis. Jos būdavo padaromos iš kilpinio drato (vielos), kurios galėdavai nusipirkti krautuvėse. Tokia kilpinė viela būdavo labai minkšta ir lanksti, tarytum specialiai kilpoms padaryta. Kilpą daroma taip: imama plona viela, jos galas užlenkiamas, apsikama aplink tą pačią vielą kelis kartus, padaroma kilpa, kitas vielos galas išveriamas per tą kilpelę ir visa kilpa paspendžiama, kur nors tvoroje, suradus zuikio taką ir landą, kuria jis nuolat pralenda per tvorą. Zuikiai, taip pat kaip ir vilkai, mėgsta eiti maždaug tomis pačiomis vietomis, o jei jau kur įsitaiso lįsti pro kokią landą tvoroje, tai būtinai lenda pro ją kiekvieną kartą, neieškodami naujos landos. Kilpos galas pririšamas prie tvoros, o pati kilpa užstatoma prie landos. Zuikis, lįsdamas per landą (taigi ir per kilpą), užveržia

kilpą ir negali iš jos išsilaisvinti. Paspendus kilpą vakare, ryte būdavo nueinama pažiūrėti, ar jau kas nors įkliuvo, ir dažnai būdavo randamas koks pasismauęs zuikis.

Dažnai pastebima, kad zuikiai nakties metu, ypač vakarais, mėgsta lankyti sodybas, ieškodami maisto šniukštinėja aplink daržines ir kūtes, kur, šeriant gyvulius, būna pribarstyta šieno lapelių ir kitokio zuikių mėgstamo maisto. Nemažai Jurgoniškių kaimo ir kitų aplinkinių kaimų gyventojų prie gyvenamųjų namų bešniukštinėjančius zuikius šaudydavo tiesiog iš trobos. Kad dar geriau atviliotų zuikius, patogioje ir gerai matomoje vietoje ant sniego pabarstydavo arba įsmeigydavo nekultų avižų pluoštelį, gero šieno arba dobilų ir, per langą iškišdavo šautuvą ir laukdavo pasirodant zuikio. Šautuvas iškišamas per kokį šibo (ruto, stiklo) išdužusį kampelį, kuris kitu metu būna užkemšamas skuduru. Pamačius prie avižų ar dobilų prisiartinus zuikį, šaunama.

Kaip teigiama, zuikiai eina maisto ieškoti vos patekęs mėnuliui, saulei nusileidus arba ir dar vėliau (jei mėnuo vėliau teka). Kažkodėl zuikiai mėgstą neršti (slankioti) aplink sodybas „ant jauno“, t. y., esant jaunam mėnuliui. Tuo laiku dažniausiai šiuo būdu ir būdavo medžiojami zuikiai.

ŠEŠKŲ GAUDYMAS

Šeškus gaudydavo išimtinai dėli jų kailėlio, už kurį būdavo brangokai mokama. Gaudydavo slansčiais (slastais). Juos darydavo dvejomis: vienais pagaudavo gyvus šeškus, kitais – negyvus (užmuštus). Pirmieji slastai buvę panašūs į pailgą skrynelę, sukaltą iš lentų. Skrynelės viršuje būdavo įtaisytas stulpelis, ant kurio pririštos dvi virvutės, laikančios pakeltus skrynelės galus, per kurias įlenda šeškas. Viduje įtaisyta lentelė ant siūlo ir pagalėlio; čia įdedamas šeškų mėgiamas maistas – kiaušinis, kurį pajudinus, skrynelės pakelti galai staiga užkrinta ir šeškas pagaunamas, nes išbėgti jis nespėja – užkritę skrynelės galai jį aklinai uždaro.

Antrojo tipo spąstai kitokie – jais gaudant šeškas užmušamas. Šių slastų konstrukcija tokia:

Apie 50–60 cm. ilgumo ir apie 20 cm. pločio lentgalio gale, apie 10 cm atstumu nuo galo lygiagrečiai viena kitai iškalamos dvi keturkampės skylės. Į jas įkalama apie 30 cm aukščio ir apie 3 cm storio kertuoti stulpeliai, ant kurių viršaus užkalama tokio pat storumo skersinis iškaltomis skylėmis. Atstumas tarp stulpelių – apie 12–15 centimetrų. Prie skersinio pririšama plona virvutė liežuviukas (liežuvėlis) – plonai išdrožtas šakalėlis. Prie apatiniosios lentos antrojo galo

šikšniniais zovieskais (atraižomis) prikalama viršutinioji lenta tokio ilgumo, kad siektų tik stulpelius. Ant pirmosios lentelės uždedama ilga plona (apie 4 cm. pločio) lentelė, jos galas plona virvele pririšamas čia pat prie zovieskų. Kiaušinis dedamas ant šios lentelės. Jos galas prie stulpelių bent kiek pakeliamas ir liežuvėlio galas įremiamas (plokščias galas, plonas) į lentelę, kurioje skersai peiliu užpjauinama staigi užkarta, kurios dėka liežuvėlio galas užkliūva ir laiko pakeltą ne tik tą lentelę, bet ir viršutinę slastų lentą. Pakanka apačioje tik pajudinti siaurąją lentelę, kurioje išskobta duobutė kiaušiniui įdėti, kaip staiga ji atsitraukia nuo liežuvėlio ir krenta žemyn, o kartu krenta ir slastų viršutinioji lenta, kuri prislegia šešką nemažu svoriu, nes ant lentos viršaus prikalama lentinė skrynelė ir į ją įdedamas kelis kilogramus sveriantis akmuo „dėl vogos“ (svorio), kad prispaustų šešką. Slastai dedami tokiose vietose, kuriose dažniausiai šeškai lankosi.

ŽEBENKŠČIAI

Žebenkščių senovėje negaudydavę visai, nes apie jas buvusi labai gera nuomonė. Būdavo sakoma, kad jos nieko blogo nedaro, yra lyg ir naminiai žvėreliai, kuriuos naikinti esą gaila ir nevalnu (neleidžiama), t. y. esą nežmoniška naikinti „niekuo nekaltą gyvoliuką“.

KURAPKŲ GAUDYMAS

Kurapkos būdavo gaudomos „dėl skanios pečenkos“, t. y. kepsnio, nes kurapkų mėsą „šmožydavo“.

Jos gaudomos drikiniais bučiais ir dviejopom kilpom (apie gaudymą kilpomis rašoma leidinyje „Gimtasis kraštas“, 1938 m. Nr. 1–2). Kurapkoms gaudyti būdavo naudojami bučiai, skirti žuviai gaudyti, t. y. tie patys drikiniai (iš siūlų numegzti) bučiai, kuriais gaudoma žuvis. Tokie bučiai buvę apvalūs, pailgi, ant apvalių lankelių aptempti megztomis drikomis ir su dviem narvomis. Šiais bučiais gaudoma žiemos metu. Bučius nuneša į lauką ir iki pusės įkasa į sniegą. Per bučio viršų į vidų ant sniego priberiamas kanapių ir jų pelų, kurie ryškiai išsiskiria iš balto sniego ir gerai net iš tolo matosi. Kurapkos, radusios kanapių pelų, laksto apie bučių, ieškodamos vietos, per kurią būtų galima prieiti iki pelų ir, žinoma, greit bučiaus galuose suranda plačias, vidun siaurėjančias narvų landas ir per jas sulenda į bučių tiek, kiek jų yra, arba kiek telpa bučiaus viduje. Sakoma, kad kurapkos labai mėgsta kanapių peluose „kapstyti“ ir, pamačiusios tokius pelus, būtinai veržiasi prie jų.

Daliaus Sungailos nuotrauka

BALANDŽIŲ IR ŽVIRBLIŲ GAUDYMAS

Žmonės seniau gaudydavo naminius balandžius tam, kad juos prisijaukintų savo sodyboje. Juos gaudydavo kratilu. Užtaisydavo tokiu būdu: Kratilą paremdavo vienu pagalėliu, prie kurio būdavo pririšamas ilgas, stiprus lininis siūlas. Jo galas būdavo išvedamas į trobą. Po kratilu priberdavo grūdų arba, dar geriau, žirnių. Siūlo galą laikydavo rankoje. Siūlas būdavo išvertas pro kokį langą plyšį. Tada per langą žiūrėdavo, kada po kratilu susirinks balandžiai žirnių lesti. Kai susirinkdavo, siūlą patraukdavo, pagalėlį išversdavo ir kratilas užsivoždavo kartu užvoždamas ir balandžius. Tada juos jau lengva būdavo iš po kratilo išimti: pakeldavo jo kraštelį tiek, kad galėtų įkišti ranką, bet kad pro tą plyšį negalėtų išlįsti balandžiai. Kratilas užtaisomas dažniausiai kur nors kieme, prie gyvenamojo namo ir netoli jo.

Tokiu pačiu būdu kaip ir balandžius gaudydavo žvirblius. Senovėje jie būdavo gaudomi ir kitokiu būdu – nakties metu su liktarna (lempa su stikliniu gobtuvu), apšviečiant negyvenamus trobesius (jaujas, kūtes,

(Nukelta į 9 p.)

Šiek tiek apie Kartenos valdą ir jos žmonių vargus

ADOLFAS JUCYS, JUOZAS MICKEVIČIUS

Kartenos herbas

Didikai dvarams vietą dažniausiai parinkdavo labai gražiose vietovėse. Čtai Plateliai buvo įkurti prie puikau ežero, Kartena – slėnyje prie Minijos. Dvarai (palivarkai) kartu su jiems priklausančiais kaimais ir miesteliais vadindavosi valdomis. Kaimų ir miestelių gyventojai arba mokėdavo činšą, arba eidavo dvarininkų žemės dirbti. Kartais dalį atidirbdavo, dalį mokėdavo pinigais ir žemės ūkio gaminiais.

Kartenos valdai priklausė 40 kaimų. Kaimai buvo įvairaus dydžio. Vidutiniškai kiekvienam kaimui tekdavo 20 valakų žemės (valakas – 21,36 ha). Kartenos valda buvo apie du kartu didesnė už Platelių valdą, su kuria ji rubežiavosi. Kartenos valda tęsėsi nuo Stropelių, Papievių, Liepgirių (rytuose) iki Raguviškių, Petrikaičių (vakaruose) ir iki Eitučių bei Kupčių (pietuose). Kartena Žemaičių kunigaikštystėje dažnai buvo vadinama Gandingos valsčiu, kuris dokumentuose dažnai įvardijamas pavietu. Jo centras 1658 m. buvo perkeltas į Plungę, kuri nukonkuravo senąją Gandingą.

Kartenos valda nuo seno priklausė Didžiosios Lietuvos kunigaikštystės dvarui. 1660 m. didikė Barbora Kazimiera Sapiegaitė valdą už 40 000 lenkiškų auksinių perdavė Eustachijai Valavičiūtei. Či ją už tą pačią sumą perleido Marcinui Kulminskui. Čis, tikėtina, kad sirgdamas, 1663 m. Gdanske testamentu užrašė savo tarno dukroms. Koks yra šio užrašymo tekstas, neteko sužinoti. Viena tik aišku, kad Valavičiūtė tuo metu valdos dar nebuvo spėjusi oficialiai perduoti Kulminskui, nes 1664 m. didikei Valavičiūtei buvo iškelta byla už valdos neperdavimą Kulminskui ir 11 000 auksinių negrąžinimą (šiuos pinigus ji buvusi pasiskolinusi). Valda Kulminskio artimiesiems, matyt, nebuvo gražinta, nes ji pateko Platelių valdos valdytojo Aleksandro Jeronimo Valavičiaus žinion. Reikia manyti, kad jis buvo Eustachijos brolis arba artimas giminaitis. Valavičius prasiskolino Tirkšlių valdos laikytojams Je-

ronimui ir Barborai Vazinskiams. Už skolas Valavičiai užstatė Gaudučių, Vėlaičių, Dauginčių ir keletą kitų kaimų. Iš tų kaimų činšą rinko skolintojai. Ta proga buvo surašomi činšininkai, privalantys jiems mokėti mokesčius. Pavyzdžiui, Dauginčių kaime 1674 m. buvo šie mokėtojai: Vauraitis (2), Graužys, Šiaudinaitis, Aidukaitis, Gauronaitis (2), Duoblaitis (2), Janušaitis, Vaitiekaitis, Kubilius, Kubilaitis, Petraitis, Derkintis, Griguolaitis, Šilaitis, Trūbatis (2), Eraminaitis ir keletas kitų. Su galūne „aitis“ buvo rašomos nevedusių vyrų pavardės.

Apie 1682 m. mirė plateliškis Valavičius. Skolą Vazinskiams grąžino Teklė Valavičiūtė ir jos vyras Braslaujos maršalka Mykolas Pacas. 1692 m. valda buvo padalyta į dvi dalis. M. Pacui atiteko Kartenos dvaras su didesniąja valdos dalimi. Antroji dalis su dvaro centru Mišučių kaime atiteko Kazimierui Jonui Sapiegai (1695 m. ši valdos dalis jo nuosavybėn perėjo už 100 000 lenkiškų auksinių). Mišučių kaimą K. J. Sapiega pavertė dvaru ir pavadino jį Naująja Kartena.

Baudžiovos laikais ponai galėjo kilnoti valstiečius baudžiauninus iš vietos į vietą, kur tik jiems patikdavo.

Ypatingai sunkus buvo baudžiauninkų, priklausiusių Mišučių dvarui, gyvenimas. Jie ne kartą rašė skundus dvaro savininkui Sapiegai, kuriuose nurodydavo, kad dvaro valdytojas juos tiek skriaudžia, jog daugelis nebeiškeičia ir bėga iš sodybų. 1717–1718 m. rašytame skunde sakoma, kad nei karo su švedais metu, nei maro metu ne-

Kartena. Nuotrauka iš RKIC archyvo

buvo tiek ištuštėję kaimai, kaip kad dabar. Skunduose buvo nurodoma, kad dvaro administratorius Arbačiauskas verčia dirbti tuščius (pabėgusiųjų baudžiauninkų) sklypus, verčia už juos mokėti činšą, o tuščiųjų valakų derlių pats pasiima. Be to, visokias rinkliavas sugalvojęs. Renkama tijūnui, gaspadinei, pastotiems į Vilnių ir t. t., net galo nebuvę toms rinkliavoms. Valstiečiai pranešė, kad daug kartų jau yra rašę apie tai, tačiau nežina, ar jų skundai pasiekia dvaro savininką.

Pagrindinė Kartenos valdos dalis ėjo iš rankų į rankas, kol galų gale apie XVIII a. viduryje čia įsitvirtino Nagurskiai. 1814 m. iš jų dvaro nupirko Kurše gyvenę grafai Pliateriai. Jie dar iki baudžiamos panaikinimo panaikinti keletą kaimų ir sukurti Aleksandravo bei Vaitkų palivarkus (dvarus), kurių teritorija 1973 m. priklausė Plungės rajonui.

Baudžiamą panaikinus, nors dvarininkai ir neteko nemokamos darbo jėgos ir činšo mokesčių, tačiau jie galėjo padidinti palivarkus. Tuo laiku, jei dvarininkų palivarkų žemės plotas nesudarė vieno trečdaliao viso ploto, jie galėjo atrėžti baudžiauninkų žemės plotus ir padidinti palivarkus arba net naujus sukurti. Šiuo atžvilgiu labai plėšrūs pasirodė bėsa Pliateriai. Jie Grabšyčių (dabar Sausečių kaimas) dvarą kūrė ant žmonių ašarų. Buvo įsakyta gyventojams išsikelti į labai nederlingas ir akmeningas ganyklas ir ten įsikurti. Žmonės nurodymo nepaklausė. Vieną liūdną dieną atvyko kariuomenės dalinys, kurį Pliateriai buvo pasikvietę valstiečiams malšinti. Gyventojus išmetė iš namų. Šių eilučių autoriams yra tekę (prieš 50 metų) girdėti apie tuos žiaurumus iš tos akcijos aukų lūpų. Pasakojama, kad buvę daug verksmų ir ašarų. Vaikai verkia, moterys verkia, puodai ir katilai žvanga, mėtomi ir daužomi. Žmonės jėga buvo metami ir iš trobų, mušami, stumdomi, trobesiai tuoj buvo nuardyti, kad žmonės atgal negrįžtų ir sargauti nereikėtų.

Panašiai buvo sukurtas ir Gaudučių dvaras, čia gal tik kiek mažesnės tragedijos būta, bent taip jau atrodė, stebint įvykius iš šono. Nuo to laiko Kartenos dvarą imta vadinti Sendvariu, nes netoli jo buvo atsiradęs naujas Gaudučių dvaras. Vietoje Sendvario arba Kartenos dvaro dabar yra Gintarų kaimas.

Spaudai parengta pagal to paties pavadinimo tekstą, saugomą Žemaičių muziejuje „Alka“ (b. 4, s. v. 1).

Pirmą kartą publikacija, parengta pagal šį tekstą, skelbta Kretingos rajono laikraštyje „Švyturys“ 1973 m. balandžio 10 d, Nr. 43

(Atkelta iš 7 p.)

daržines ir kt)., kur žvirbliai mėgdavę „ant nakties susimesti“. Žvirbliai sulįsdavę per paliepių plyšius naktiniai pastogėn, kur būdavo užuovėja ir šilčiau. Sutemus, kai žvirbliai jau neberanda plyšių išbėgioti iš trobesio į lauką, uždegama liktarna ir einama gaudyti. Tai daroma poromis: vienas neša liktarn ir užsikabina terbą (maišą) žvirbliams sukišti, o antrasis nešasi kokią kartelę (apie 2–3 metrai ilgio). Įėjus į klojimą, vienas atsistoja klojimo viduryje, jį apšviesdamas, o antrasis kartele maišo paliepius, išbaidydamas bei iškrapštydamas žvirblius, kurie skrenda „ant šviesos“ – tiesiog į liktarną. Tada likdavo tik čiupti žvirblius rankomis ir kišti juos terbon. Žvirbliai senovėje buvę gaudomi dėl „pečenkos“, t. y., kepsnio. Nors ir maža tebuvę iš žvirblio mėsos, bet, pagavus jų didesnį skaičių, būdavę galima „pasismožyti“ nemažai geros pečenkos, kurią mėgdavę, ypač vaikai.

ŠARKŲ GAUDYMAS

Šarkos būdavo gaudomos skryniomis. Tokios skrynios būdavusios sukaltos iš lentų ir naudojamos vištoms dedinti. Iš lentų sukaldavo apie 1 metro ilgio ir 60–80 cm aukščio ir apie tiek pat pločio skrynią. Prie skrynios prikaldavę paprastą iš lentų sukaltą dangtį, kurį prie skrynios prikaldavo šikšniniais zovieskais. Skryniose būdavo iš šiaudų ar šieno susuktos gūžtos vištoms dėti. Šarkos mėgdavusios kiaušinius ir visada tykodavusios progos įlįsti skrynion. Norint šarką pagauti, skrynios dangtis būdavo paremiamas pagalėliu, prie kurio pririštas ilgas ir stiprus siūlas arba plona virvelė, kurios galas nuvedamas į trobą, iš kur per langą stebima, kada įskris skrynion šarka. Kai pamatoma, kad įskrido, virvelės galas patraukiamas, pagalėlis, kuriuo paremtas skrynios dangtis, išvirsta ir dangtis nukrenta žemyn. Tada jis pakeliamas tiek, kad būtų galima įkišti ranką, kuria užgriebiama ir išimama šarka. Jos naikinamos dėl to, kad „kiaušinėjančios“, t. y., geriančios vištų kiaušinius. Šiuo metu dauguma čia aprašytųjų žvėrelių gaudymo būdų yra išnykę.

Žinių suteikė apie 50 metų amžiaus Jurgoniškių kaimo (Šaukėnų vlsč., Šiaulių apskr.) ūkininkas Ignacas Pleskūnas. Jis papasakojo ką pats žinojo ir ką buvo girdėjęs iš savo tėvo ir kitų senų žmonių. I. Pleskūnas visą laiką gyveno Jurgoniškių kaime.

Parengta pagal medžiagą, surinktą 1939 m. Šiaulių kraštotyros draugijos organizuotoje ekspedicijoje. Pirmą kartą publikacija paskelbta leidinyje „Gimtasai kraštas“ (1939 m. Nr. 1, 2–3).

Portėgrapėjuo – Rudis Edvards. Portėgrapėjė iš E. Rudė arkivā

RUDIS EDVARDS

ėr anuo apsakimā

RUDIS EDVARDS – pats prouduktiviau-
sius ir vėns iš talėntingiausiu šiū dėinū
žemaitiu rašituoju, katros raša žemaitėškā
(lietovėškā tėp pat). Pėrmuoji žemaitėš-
ka knīnga, katrou išleida redakcėjė
„A mon sakā?“, bova E. Rudė apsakīmu
rinktėnė „Kuotrė“ (Vilnius, 1996). E. Rudis
plietuo sena, bet šės laikās jau primėr-
ta žanra – pasakuojuėmu apsakīma. Tonkė
tas apsakīms E. Rudė kūrībuo panašus i
nuovelė.

Neapsakuomā gražė E. Rudė gamtuos
aprašīmā. Skaitā anus ėr atruoda, ka kar-
to so autuorio parsikeli i anuo vaikīstės
metus, matā tou paslaptīnga Bartovuos
opės pakrontiu, Muosiedė (Skouda ra-
juons) gīvenėma. Autuorios tonkė sava
prisėmėnėmās grīžt i vaikīstė, so nostal-
gėjė ėr dėdėlė pagarba pasakuo aple se-
nouji kaima, karto aiškė atskleisdams, kė-
ik sunkė bova tās laikās išgīventė. Aple
vėskou tou – ėr Edvarda Rudė sakīmė
„Mūsa Joudė“, katros pėrma karta bova
išspausdints apsakīmu rinktinie „Kuotrė“.

MŪSA JOUDĖ

RUDIS EDVARDS
SUNGAILAS DALIAUS PORTĖGRAPĖJĖS (PEIZAŽ)

Mūsa Joudė mūsėškė palėka, ka mon bova dā tik
vėinioulėka metu ėr kumet tievs so muotino vėina po-
ikė vasaras pavakarė anuo parsėvedė „iš miesta“, vo
sakont solig teisībė, nu tuos posės, kor bova miests.
Parsėvedė ėr atsėduksiejė, juk Joudė bova pėrkta ne-
brongė ėr, kāp mon ruodies, ne iš torgaus. Torgos liuob
būtė panedelnikās, vo Joudė bova parvesta ketverga
pavakarie. Iš kalbū sopratau, ka tou Joudė augėna kaž-
kuoks ūkininks, ka anuo toriejė varītė i skerdīkla ė ka
„viršininkā“ pasėgailiejė tuokė poikė gīvolė ė, žėnuo-
damė, ka mūsa šėima vuos sodor gala so galo, pasiū-
luojė nusėpėrktė. Vo ta šėima neužėlgo dar toriejė pa-
dėdietė veino, pėnktoujo, vāko. Vo kuoks gīvenėms,
ka aug pėnkė vākā ė kā anėms nier atsėgertė pėina,
žėnuojė vėsė, matītė, ė viršininkā.

Kūtalė tievs jau bova sorėntės onkstiau, ė pagal pla-
na anuo toriejė ožtektė vėitas karvė, arkliau, avė so
dom jierelės ė trimsketoriuoms kiauliams. Ont kūtalės
vėršaus vasara liuobam prigrūstė šėina, vo sėinas bo-
va šėltas kāp geruo truobuo; iš šiaurės posės bova
sokėrstas iš stuorū roustu, vo kėtuosės – iš stuorū lėn-
tū. Joudė mūsa kūtalie toriejė būtė ė gerā, ė šėltā.

Tujau po kara tievs bova gavės ož poskėluometrė,
sošaudīta žīda sklīpė, do aktaro žemės ė, gerā nebat-
mėno, a tiktā ne ketoris Nevuotiūs, pri Deinininka opa-
lė, ož posontra kėluometra nu nomū. Nevuotėškė mūsa
žemė vėino galo riemies i vėiškelī, vo ontroujo – i Ne-
vuotiu kaima šonkelī. Tas šonkelis šakuojies nu dėd-
liuojė kėlė ė teis mūsa žemė nu anuo jau bova tuo-
luokā atsiknuojės.

Vilniaus žemaitė (iš kairės):
Grušos Bruonios, Rudis
Edvards, Juodpusis Apuolinars,
Damulis Ruoms, Lasauskienė
Genovaitė. Mukienės Danutės
portretąpėjė.

So Joudės gīvenėmo daugiausė klejavuos Deininin-ka opalis, pri katruo bova žuolies prižielusi dauba, vo anuo kūpsuojė iš dėrvu sonešta ē somesta dėdlie pėlkā rausvu ē kėtuokiū barvu akmėnū krūva. Pri pat daubos priejė arama žemė, ē če žaliava nedėdlie pėivelė, katruo, atvažiavę so arklio, liuobam palėktė ratus ē kėta manta. Darba če, tuo žemie, bova vēsuokė: vediuojau arkli, kā tievs vaguojė buruokams ē bolviems vagas, dėigiau daigus, kor pri kuožna vēina reikiejė palėktė maža doublelė, kad laistont nenubiegto ondou. Reikiejė ēr žemė dėrbtė – drapakoutė, akietė. Daugiausė liuobo vargtė so arklė vediuojėmo: arklīs ēt kompėnās nē tēp lėngvė īr traukte žumbi. Tonkė vėn liuobo pajostė, ka arklīs iš sava plautkepinu pot mon tėisė i gerklė. Kvaps sotruoškės, arklė vēdorės atsėdoud, ē, gerā trūkteliejės i vēdo, vuos nesosėvemi. Beėdams negali kou nuori galvuotė, vėn veiziek ē veiziek, ka arklīs patkavo pasesgto klumpio tau unt basuos kuojės neuntbildieto. Vo jug keik kartu pėlkā geltuonās plaukās apėjusi arklė kuojė i minkšta žemė liuob sosmegs pri pat tavuosės arba aštriausė cinktelietė i dėrvuo pasėtaikiusi akmėni. Turi leistė lėngvė judietė ē arkliou, jug uns trauk žumbi, ē pats, kāp ē tas arklīs, leki kompėnās, ka vēsks būtom gerā. Ē leki, ē leki vėn sauguodamuos, vėn so baimė ē tonkė „pasėskanindams“ arklė dvasė. Vo bulviu lauks, nuors ē nebova dėdlis, atruodė, ka gala nebus – vēinvagis žumbis toriejė kāp vēsumet išbraukite ē išdraskitė kuožna, ka ē baisiausė soknėsta vagelė.

Kā tievs liuob pjautė mėižius, mums darba kāp ē neliauob būtė, bet, kā jau anėi pradžiūs, so grieblio liuobam kapuotė pradalgės, jimtė so ronkuoms i kliebius

ē nešte i vēina arba dvė eilės. Tēp liuobam statitė žalnierelius, vo kā tēp lėngvė neilīto, vēršo toriejuom sorėštė šiaudū grīžtiem. Vo kā šėina a varsta vežiem, reikiejė sospietė sogriebstītė, ka po važiavėma neblėkto laukė ni vēina šapelė. Ražā ē kėtuokėi dervas atsėkėšėmā badīs kuojės, vo pasėveizietė, a duorā dedi anou, nier laika. Tik liek ē liek kāp ragana so šlouto paskou vežėma, tiktā sokės ē sokės so tou grieblio. Jē nelieksi ē atsėlėksi, apšauks če pat, vēdurie dervas, ē vēdurie baltuos dėinuos – išvadins težlo.

Vo pavasarės, kā jau gerā liuob palitė ē šėlomuos jau būs so kaupo, tuos dėrvuos žuolies liuob mūsa Joudė ožtėktė. Anou galiejė ē prirėštė, par dėina kelis kartus pakeltė, ē pėina liuob būtė pėlns viedros. Bet a tau kumet īr lėjė tēp, kāp rėk: arba ožpliaups, ka i derva ne tik Joudė, bet ē pats lig ausū sosmiegsi, arba kiaura mienesi ni laša neiškrės. Melsės vēsa parakvėjė ē prašis Dėivalė lītaus, konėgs ne vēinas mēėš paaukuos, vo ni velnė – nelīn ē teik. Vo jē ē gerā līs, a tau kumet gal vēsā vasarā ožtėktė žuolies – ni nesapnouk. Kor jau geriesnis lauks, kor stuoriau žuolies, tujau tievs ožded arešta – če jau rėks pjautė šėinou. Jug ē žėima gīvoli rėk šertė. Vo Joudė, jau žėnuosem, veršieli paperies ē pėino paplūs tujau po Naujū metu. Vo jē toukart anā nedousi pašara, ožtrūks, ē gaudīk vieji laukus – nebmilši pėina ni vasara. Vo pėina Joudė mums negailiejė. Kā prisirīs geruos ē minkštuos žuolies, ont karta dous po viedra. Vo vasara, kā ēlgas dėinas, tumet jau – cielė trīs. Diel tuo mes nekriuokiem kāp kėtė – ožteka ē valdė, ē patėms. Ē ne

(Nukelta i p. 12)

(Atkelta iš 11 p.)

tik patėms, bet é kiauliems. Joudé bova mūsa iš-ganīms. Diel tuo é tievs, é mama vésa laika veiziejé, ka Joudé ne tik žuolies, bet é nieka keta netrūktom. Kā ganīkluo žuolie liuob sotrumpies, toukart liuobam pradietė Joudé ganitė. Ganiem ne vėn sava žemie, bet é pagriuviūs. Kėlė griuovė niekam nepriklausė, vo anū ĩr keik tik nuori: nu rajuona lig mūsa abėdvė kėlė posės – dvīlėka kėluometru. Tuokė élgoma, nuors é par-sėplieštumi, vėns neapkabintumi.

Kā jau biški nukrimt saulė, išsvimburi sau so Joudė, ĩgeni anou i griuovi, vo anā ni kakla nerėk tėistė – kelkraštė žuolie čė pat, panuosie. Abodo griuovė kraštā vešlė prižielė aukštū ėr stombiū šonžuoliu, dėdliuojė é avėnė eraičina, kraujažuolės, nuotrīniu é dar vėsuokiū vėsuokiausiu. Pasėtaika é peliežirniu arba geltuonžėi-dės liucernas, katra sosėvėjosi é sosėkabėnosi pluonās čioptovās. Kā karvė so aštrio lėižovio tas žuolelės liuob trūktelietė, tā liuob sojodietė vėsos žuolīnielis. Tėp judies, judies pakol vėsos é sojodies.

Mūsa Joudė, veizont mona akimis, bova baisė pasėleidusi. Ana nuoriejė ėtė vėn pavėršiou, vėn tuolīn é vėsā nepamėslėjė, vo kas belėks ketam kartou. Ap-šliaužta é apterebīta žuolie jau nebibūs skani. Bet ge-riau nenuoriek Joudės sotorietė, ana temps é temps lėnciūga raukšlieto é minkšto sava kaklo é ne vėsumet tegaliesi, neidūrės gelžėnė mėita, anou nulaikītė. Po la-šieli, po milīmetra, ožmėgdiusi mona bodroma é kontrībė, ana, veiziek, jau é nutempė tavi do é dar do metrus. Tėkra sterva, vo ne ragouta karvė. Kartās liuo-bo sosėzlastietė. Toukart, pamatęs anuos mondrīstės, so abėdvėm ronkiem sojimsio gelžini mėita é iš vė-suos sīluos trauksio anou atgal. Vo jė é dar neklausīs, so isėtėmposio linciūgo ožvuošio par šuonus. Je Joudė nebus paralkusi, atsėstuos griuovė vėdurie, pri ragš pastatīs joudas ausis é dėdliems stėkliniems joudā mielsvuoms akims veizies i muni. Toukart, matītėis, anā nebrūpiejė ni mažuosės moselės, katrū ciels spėitlios

soksės aplink akis, ausis, galva é ikirė vėsor līs é rieblinies. Bet po kuriuo laika, sopratusi, ka šī karta so anou ožsėjiemiau kāp reikint, atsėduksies é viel pradies šlėmštė pakelies žuolė. Kartās beganīdams tėp ožsėskaitīsio kuokė knīnga, ka nebipamatīsio, kāp ož tuolėmū mėškū pasėslieps posė oranžėnės saulės. Tou-kart jau tėmpsio karvė ont kėlė, nusėskuobsio kor veš-liesniu kraujažuolės steibū é, sodavės so anās karvė par pastorgali, varīsio anou greitiau i nomus. Bet tou-kart, kāp ont čiderstvā, Joudė pradies smaigstītėis pri kuokiuos žuolpalaikės é vėn stabčiuos, vėn gaišins lai-ka. Kėimė jau lauk mama, pakūtie žaliou krūvelė pri-laužitu buruoklapiu. Mama tujau pat jem é prirėš Joudė pri čė pat itaisīta kablė, topas é praded dzīrintė pėina i viedra. Unt Joudės pol mosės é kėtuokei vabalā, vo ana, sokondusi lapus, vėn tvuo so anās sau par šuo-nus. Tėp daug tū lapu išbarsta é sau po kuojuoms.

Pri pat Joudės, išgėrdės dzīravėma, isėtaisa balto é geltuono plauko apžielės mūsa katėns. Mama anou vėn gen tuolīn, ka nepabaidītom karvės, ka ana ne-spėrtom i viedra.

Aple Joudė sokuos vėsos mūsa gīvenėms, vėsas kalbas é darbā. Atein šėinapjūtė. É tievs tonkė vėn liuob švėisė nusėteikės pamislītė, keik kuo mūsa ūkie būs. Tūs dvijūs aktarūs, kor artiau, jau ganīta é par-ganīta – vėsė ožgalė, vėsė pūdīmā, vėsė dervuonā tėp apgriaužtė é nuzulintė so karvės snokio, kad iš tuola žemė rauduonou. Čė pat palėkts šlaks duobėlū šėi-nou. Tievs nupjaun anus. Kā jau gol pradalgės, iš va-dėnama žīdu paganīklė atšliauž élgas é pluons kāp kar-tės sosieds Dainios, é anodo praded pliorptėis:

– Juli, čė būs gers vėžėms pašara, – saka Dainios.

– Gera pašara – jug duobėlā...

– Vėžėms tau ne kėlės druobolės. Veiziek, dar arklīs nesmarkė tepatrauks. A nerėks do karto soktė, – tuo-liau vara sosieds.

– Dvijū nebus, bet vėns tā so kaupou, – dar malia-vuo tievs.

– Douk, Deivė, ka vėsė tuokiū duobėlū é tuokiū ve-

žėmu parsėtratinto. Par kelis mienesius karvė nesošlėmš, – neatleid Dainios.

Netuolėj mes so mamu raviejem bolvės ė klausuomies.

– Pasėklausios jodoms, jau trīs a ketorė vežėmā išėt ė greitā jau anėi ont ontkūtė nebtėlps, – joukas mama iš anodoms kalbū.

Maluoniausė karvė bova ganītė pri Deinininka. Ne-reikiejė anuos tēp akilā veizietė. Mėita idūrė vėinuo vė-ituo, po posadinė – kėtuo, po keik – dar kėtuo, ė kar-vė prisėpont, ė tau vėina kėta mėnota lėikt paskaitītė knīngā.

Vėina karta ateito i lauka dā tebsvėlėnont vasaras pavakarės karštiau. Joudė, ka ne tēp tekousto bim-balā ė dvilinkė, atsėgolusi ė prisėblakėnusi pri pat žė-mės, tā iš vėinuos, tā iš ontruos posės tėis ė trėn i žėmė kakla, sklaiduos so ausim, krotėn ė oudėga, bet ana pasėdiejusi ont žėmės ė dar ĩr prigolta ė vėsā nie-ka nereišk. Jod iš ĩpruotė tik oudėguos stimburīs. Ap-link karvė laksta ė zvėmb guonā musiu ė kėtuokiū le-kontiū gīviu, ėiška vėitelės, katruos nebiprigaun ni kar-vės galva, ni oudėga. No, ė po tuo tēp isėkert sava mažuoms ė aštriuoms nuoseliems i skūra, tēp prisėka-bėn, ka kuojelės solend i karvės plaukus, ė po tuo tik sorb, tik sorb gīva gīvolė krauji.

Kā priėjau, karvė nepajudiejė ni iš vėitas, tik veizie-jė i muni jouduoms dėdliems akims, gīnies keik bega-liedama nu musiu. Jemous karvė padietė ėr aš. Atėdams nusėlaužiau stėprė so lapās alksnė šakelė, ė dabā, kor dėdliesnis tū pasiutieliu guons sotop, ožvuožo so anou, ka kėlės tujau pat ištėis sava rėitus. Karto braukau so ontroujė ronko karvė par kakla, šiūluojo tar-puaki. Joudė iš dėdliū akiu bėrst ašaras, vo aplink anas vėsa laika sokas kėlės dešimtis mažu ė grėtū kāp vėjorkā musieliu. Ale jau ikiroms anū lig pasiotė-ma. Nespie karvė muostelietė so ausim, vo anuos viel guonās pol i ašaruotas akis. Vo kā jau nutop, neso-suo ni sekundė, tujau pat pasėleid biegiuotė. Bėbieg-

damas kartās isivel i blakstienu plaukus, viel kilsteliė ė tēp sokas ė sokas pakol nutop i akėis kertelė. No, tou-kart ė prasėded vėsė anū maluonomā: stumduos vėina so kėto, pešiuojės ož sparnš, kond keta kėtā i kuojės, suok unt nogaras, vėsuokės balsās zizėnas ė bīzėnas.

Aš žėnuojau, kuokės lėna mūkas kėnt mūsa Joudė karštuoms dėinuoms, prirėšta saulietuo vėituo. Ne tēp senė iš fizikas muokītuos aiškėna, ka saulie jouds dākts ikaist kelis kartus daugiau, vo mūsa Joudė netor ni veina balta plaukelė. A tad joukā ĩr tuokem gīvoliui vasaras laikė? Po dėrvelė, kor bova prirėšta karvė, sau-lė siautiejė vėsa deina – ni mažiausė krūmelė, ni kuo nuors kėta. Ė žuolie, ė ta sovėsam išdegusi. Vo iš tū netuolėj žalioujėntiu alksnīnu ė karklīnu, katrei šmieksa sosėmetė vėsās padeinininkės, musis ė vėsuoks kė-tuoks lekous gīvis kėlst ė kėlst vėsa dėina. Nedouk, Viešpatie, jė patem rėktom būtė prirėštam karvės vėi-tuo. Dėl tuo, šėik teik pabovau pri karvės ė padiejau apsėgalietė so patiuoms dėdliuosiems stervuoms. Iš-trauko iš kėituos žėmės gelžini mėita, ragėno stuotėis ė vedo anou pri ondėns. Kā gīvolīs sopront ė atsė-mėn, kor ėtau, nebrėk nikuokiū ragėnėmu pasėlėd rė-s-tė pėrmo monės. Pripoulusi pri ondėns kuoki dešimti mėnotu nebištrauk iš anou boka sava snokė – teik bo-va parkaitusi ė ištruoškusi. Pagierusi nusėraun kuokė ėlgesnė žuolpalaikė, sokondusi atsėmetiejusi tvuo so anou sau tā par vėina, tā par ontra šuona. Isėbrend i ondėni, stuov ė niekor nepatėmpsi, nenuviesi. Aš so saujuoms semo ondėni ė laistau Joudė šuonus, noga-ra, rėitus. Musiems šalts kāp spirits ondou nepatink, ė, gavosės išsėmaudītė, tik sozvėmb ė maun ėiškuotė i laukus sausesnės ė skanesnės karvės. Kā jau be-veik vėsa karvė palėikt varvonti, jemo ož linciūga ė tempo anou iš ondėns. Karvė, pasėjotusi po dėinuos karėtė kāp dongou, nenuor dā ėtė. Bet aš, nieka neb-

(Nukelta i 12 p.)

(Atkelta iš 13 p.)

veiziedams, tempo é anā nebier kou bedarītē. Nusé-tempo i dauba, katruo jau išsētēisē élgé alksniu šešoulietē. Atségavusi nu karštē Joudé po biški praded grumbītēis žuolies. Aštros kāp peillis Joudés lēižuvīs tik šmikščiūo po žuolē tā iš vēnuos, tā iš ketuos posēs, lēngvē trūktelie so galvo, é kousnis jau bornuo. Kā jau kumet torio po ronko droskas é doudo Joudē palaižītē, vėn taikaus pridietē pēršta pri anuos vēršotēnēs lūpas. Ana īr geruokā kēita, driegna é slīduoka, apžielusi retās plaukelēs. É dabā atnešiau paruovēs žuolies. Ana atkēš mon boka nuosē, atsėkvep é graibsta so lēižovio iš ronku žuolē, vo aš tou tarpo viel pačiupiniejo anuos nuosi. Tas vēskas trunk neélgā. Atnešta žuolē ana prarīn vēino brūkšteliejēmo é jau ēt i šuona, raun žuolē pati.

Karvė atrond skaniesni šmuotielī, apsėjedēnie, é aš anou, pridūrēs méita, palėikto. Pats isėtaisau daubas pakraštie unt akmėns é skaitau Leva Tolstuojaus ruomana. Raša poikē, kāp lipdītē lėpda vaizda pri vaizda, žmuogo pri žmuogaus. Ruoduos, ka matā Levina sokama dalgi, jauti, kāp golas nukērsta rasuota žuolie, tīst pradalgēs. Vo rītmetē saulē, kou tik kėlsteliejusi, spindoliou žuolies rasuo, vo rītmetē gaivoms, galva apnėkosēs é neišsėpėldiosēs svajuonēs, é ta savuotėška rītmetē nuotaika, katra apvalda skaitītuoji, mon tēp patėka, tēp nušveitē vėsa širdi...

Pakeli nu kningā akis, pasėžvalgā i šuonus, pasėbaidā kuokė įkiresnė musi é viel vėsos solendi i poslapi. Vo saulė kėlst aukštīn, Levins praded jostė vasaras karšti. Isiklausā... Kažkor kukou geguželė, čiolb kėtė paukštelė. Tuolėj pėivuo kāp pluons lauža dūmielis biški aukštiau nu žemės lėngvė draikuos mėglėlė, vo i anou isėvīnuojēs nedrousos saulės spindulielis jau balst kāp vāka vīstīklā. No, é puiki rītmeti apraša Tolstuojos!

Viel pakelo akis, pasėžvalgau é matau, ka jau krėsteliejė žemīn saulė, é ka karvė nugraibė vėsa žuolė. Nulėko pri anous é parkelo i kėta vėita. Atsėgaun ožtėrposēs kuojēs, pasėdara geriau. Vo šešoulietis jau ožsėkvėmb unt vėsuos daubos, é saulė mon ont akmėns bešvėit tik pro pat alksniu vėršūnēs. Po dėinuos karštē praded atsėgautė é paukštė – terezg po vēina keta šūksni iš sava gėismieliu, é sklind anėi unt monēs pro vėršotēnēs alksniu šakas. Vo mon ruoduos, ka gėismelės sklaiduos tēp pat, kāp spėgės saulės žvaidelės, katruos somėrgolivosēs krimt mon i akis, jė tik viejielis sojodėn miediu galūnēs...

Deinininks, pluona sruovelė išsėraitēs iš če pat ištrīškusiū šaltiniu, tujau palend po tėlto, vo anuo posie kelė jau išvingiou Valončiaus žemie. Pri Deinininka é šaltiniu beveik vėsam slienie aug aukštė alksnė. Tuoliau nu kėlė, kor ož daubos īr Valončiaus suodība, mes nikumet neluobam ētė. Mums ožteka tuos Deinininka dalėis, katra bova pri kėlė. Kumet nekumet vasarvidie, kā jau išsėrps joudūju serbėntu ougas, vo anū pri Deinininka auga, anas berinkdamė, liuobam nueitė é tuoliau. Bet mėškė augantiūs krūmus ougu teliuob būtė mėnkā é daugū daugiausė kou liuobam pajostė, tā nuotrīniems nudegintas kuouju blauzdas é dėdlė atri serbėntu lapu kvapa. Vo ougas bova nedėdlės, vuos prasėrposēs, sokousnuotas anuos tēp liuob sotrauktė borna é žondikaulius, ka paskou, é medaus gavės, nedėdlė beišsėžiوسي. Vo jė é išsėžiوسي, tā medaus smuoka nikāp nepajusi.

Deinininka žemė – i kopras sosėrėitusiu laukū, keliū é opiu, vo tēp pat griuoviū vaguoms é daubuoms išraižita vėita. Veizont i šiaurė, ont kalnelė kairie posie, pastatās rauduonou é baltou apėjusi žalio suodībmediu dūmo, spėngst akies ūkininka suodība. Tėisė i tava akis laukā nu kalnieliu leidas žemīn. Vo anū minkšta é švelni, posapskrėtēmės išsėrėitusi nogara, katra

pavasari liuob pėlkoutė medėnio roljo soliginto pluokštomo, ož keliū nedieliu prakniumbunti rausvā ruožėnio vasaruojaus želmėnio, atruodė kāp gīvas. Tik veiziekės išsėžiuojės ė nepramėiguok pamatīsi, kāp švėisesnės ė tomsesnės žemės pėlkumuos draiskanas pasėkeit i vėinuoda ruožėni ė kuožna dėina vėn daugiau žalstunti šepetieli, katros onkstīva rītmeti ont kožnuos i laivelė prišaki panašiuos daigelė vėršūnelės laika kāp žvakė lėipsnelė pakielės sėdabro blėzgunti rašuos lašieli. Vo jė rītmetīs īr ožlėits saulės, tā kuožnamė lašeliė deg dā ė geltuona ognelė. Nespieji duorā ni apmislītė, sori kioutė, kas ė kam, vo jau, ožmetės aki i laukus, išvīsti, kāp bangou vešlos vasaruojos, kāp nu tū kalnu, lėnkdamas išstīpusi java, rėit viejė vilnis. Jėgo dar ėlgiau pasėveiziesi, pamatīsi, kāp tuos vilnis maišuos po vėsa lauka, kartuojės vėina po ketuos, slenk ė i kairė, ė i dešėnė, ė viel atgal, līguo verdontem katelė ondou. Vo blėzgotės longū stėklās žmuogaus suodība pro miediu kamienus ė krūmus veiz ė veiz i tus laukus, sauguodama vėskou nu pėktuos akėis ė nu vėsuokiū nelaimiu. Vo pats ūkininks aukšts vīrs, vešlės oustās pridėngta borna, kāp geruojė tū laukū dvasė, vėskou matė, vėskou laiko padarė, ė sunki vasaruojaus varpa brondėna auksini grūda.

Pri pat Deinininka bova šlapi pėiva, ė ėe nieks nieka neaugėna – auga tik tėik, keik pati gamta bova pasiejusi. Vo ana bova pasėdarbavusi vėsā neprastā: tuoliau nu ondėns auga kėita ė neskani vėlkdalgė, iškėlosės kerās aštri smėlga ė vėsuoks kėtuoks, nelīgėnont trumpa barzdėkė, mažis. Vo pri pat ondėns arba ileidosės sava gīslas i ondėni, auga neužmėrštuolės ė kėtuokės tomsiū vėitu išstīpielės. Iš lauka posės, kor šveitė saulė, vo kāp kame ė geruokā prasėbruovosės i pati alksnīna, auga pėktas kāp raganas nuotrīnės. Anuos po pat lapkuotiu pažastimis kāp žovėis ėkrus patemė vėdorasarie liuob išleistė kroupietus ėlgus ous-

tus, katrėi vieliau liuob apsėpėltė smolkės pėpėrelės. Anei ė bova nuotrīniu žėidā. Kā pri anū liuobi priėtė, i nuosi liuob trėnkėtė degous aitroms.

Ėtont tuoliau nu kėlė, lauks viel kluojuos i kaina. Anou Deinininka vaga ė dauba dalėna i dvė dalis. I Valončiu suodība reikiejė ėtė kelalio, katros leidiuos par žīdontius rauduonūsius duobėlus, vo tuoliau – par blėzgotės akoutās išplaukiejusius mėižius. Po tuo kelālīs liuob dingtė miškingame Deinininka slienie, ė, ka jau praėsi tėitieli ė pradiesi kuoptė i kalna, alksnė šakū pruoperšuo pamatīsi baltā dažītus longus. Tas slienis ė karštiausė vasaras dėina bova šalts, pro alksniu šakas tik kamė ne kamė galiejė pamatītė, kāp anuos praleid geltuonu saulės spinduliū nierėnius. Je viejielis pūsteliė, šakas sojod, ė tėi gamtuos nierėnė atsėgaun, jod unt biegotio ondėnio arba unt geltuonuos dogna smėltelės. Jė sostuojės pasėklausisi, išgirsi kāp par akmenėlius gorg ondėnielis, kāp skomb po alksniu šakas vėsuokiausiu paukštīliu tīrabalsės gėismelės.

Dabar aš ožsėkuoriau unt daubos šlaita, veizous, kāp pakalnie jiedėnie Joudė, kāp vies jodėn išstīpusiu alksniu šakas, pro tuolėmesnius medius švėit dar neatviesosės saulės spindolė ė kāp anėi akėn, kā i mona posė nusėtėisės Deinininka slienis ė rauduonā sožīdės duobėlū lauks tomsou akies kāp grīniausė naktės. Tiktā kā mon tas ikīrst, ė aš atsėsoko i rītus, aiškė matau žalius bulviu, jau gelsviejuntius javū riežius, katrėi tuolomuo atsėdor i nevuotiškiu ūkininku suodības, tuos suodībuuos augontius mėška medius ė vuobilis. Vo dongos mielėns, gėlos ė ruoduos, ka ėe pat siūbou uorė vuos nesosėdordamas blezdingas, karts nu karta paleisdamas dzūroujinti garsa. Matītėis, iš laimės ė iš dėdlė vasaras pavakarės raškažiaus.

Ėe pat – buruoku lauks, lapā švėisė žalė, lapkuotė

(Nukelta i 16 p.)

(Atkelta iš 15 p.)

nudrėbė. Vo mėnks viejielis, ka é nuor prieš vakara pažadintė artus iš mėiga, nieka negal padarītė. Vaguos pėlkou ondėns išsėėlgė žemės grumstā, kāp žalės gīvātės praded šliaužte žliūgiu pīnės, mošas pro buruoklapius i vėršo vėina kėta balonda arba dīgiuojė osnės. Iš alksnīnās pasėšiaušosė slienė, iš spindolės paauksintu tarpšakiu, vakara driegnomo é ramībės saldomo sovilgīts varv kikėlė tilindžiavėms, dėdlė nedroušė praded ont vakara taisītė balsa é lakštingala. Jau šimtās kartu eso gėrdiejės anuos gėismės, bet kuožna karta, kāp é dabā, klausaus līguo būtiuo išgėrdės anou pėrmouji karta. Kas duo balsa keistoms, kad līguo é žėnā, é sopronti, vo, kā ožgėid, atsėklausītė negali. Kā jau isėklausā, ruoduos, ka vėsā ne uors vėrp, vo iš dongaus bėrst skombou leduokšnė, pro šakas varv šėlts é gaivėnaus ondou é malšėn tava, musintās, dviju nedieliu dīkomuo iškėntieta truoškuli. Vėsos uors prisėpėldės kažkuokiū virpiejėmu, iš katrū kuožnos atgarsis é atspalvis tuoks medingā suodros é kvapnos, kad ėt kiaurā par galva, širdi é vėsus kėtus pašalius. Tūs balsūs skomb é mėška žaloms, é spindolio žīdonti lauka rasa, vėsos vasaras rītmėtė gaivoms é kvapā. Ė vėskou tou, kou pasakiau, é kuo nemuoko pasakītė, sotelp i vėina lakštingalas geismelės skombesi. Tik klausīkės, kāp bėrst iš dongaus pavasarė pabaiguos laukū, žėidū, kvapū perlā, stebuklingā pavertė tarp mieđiu šakū vėrpontė lakštingalas gėismė. Tiktā klausīkės!..

Jau bėngas karšta vasaras dėina, ėtont žuolīnās pajunti vėlkšna gaivoma. Jau é naktėis vabalā, é vėsuokiausė zėrzalā, išsėruopštė iš žemės urvieliu é plīšiu, iš driegnū šiukšlīnu, kėtū paviešiu. Ontā kāp nerami naktėis lėipsnelė nuliekė margaspalvė geltuonio ožsėdegusi nedėdlie pleštikie, vo anā iš paskuos – é ontra. Unt pluona é ėlga smėlgas stėiba, apkabėnės anou kibiuoms letėnuoms, išrieblėn siaurasparnis naktėis drogīs so oustās. Vo kā praded liektė, līguo vėsā nemuokiedams, tėisė é vītor vītor dėdlės vingės é viel tėisė, é vītor vītor... Vo gal anam par ėlga dėina par-

kaita nedėdlie galva, vo dabar nuor atsėviedintė é diel tuo ėe prieš mona akis mondravuo?

Jau atsėgava é žalė plievasparnė mosolā – anū ne mažiau kāp dešimtės siūbov po alksnė šakuoms geltuonio beužsėleidontės saulės spinduliū vieduoklie – tā i vėršo, tā i apatė é viel iš naujė. Ė tēp adīnu adīnas – kāp é nenuvargst. Tebzėrz po medio é dėdliausis dėinuos sauliekaitas bimbals, katros tēp vīkosė zvėmbėn sparnās, ka stuov uorė kāp prikalts, vo po tuo kāp kolka šaun i katrou nuors posė, é jau tuo vėituo nieka nebier. Bet nenusėmink, po keliū akimirksniu uns é viel zvėmbėn milimetros i milimetra tuo patiuo vėituo é viel kāp prikalts, kā po keliū sekundiu viel vėskou pakartuoto iš naujė. Pro pat nuosi joudo brūkšnio nužai bou dėdėlės joudas musis, sava kelės be parstuojė zvėmbėn vėsuokėi vabalā. Saulelė dā žemiau nukrėtos, renkas i sava būrelius patīs mažiausė gīvė – vėsuokėi mašalā é moselės. Kā isėveizi, anei irgi sokas joudo kamulelio é, keik tik vieka betor, draskuos tarposavie.

Vo Joudė, jau vėsā atšalusi nu dėinuos karštė, dar daugiau inink i žuolė. Tik sok lėižovio, tik šlėmšt. Aš neskobo, skaitau aplink Levina é Kiti, pasėžvalgau, pakelo karvė é viel skaitau. Nuspaudė akmou rėitus é ožpakali, soklumpo unt žuolies, sosėrėito i kamuli – é laps po lapa, é laps po lapa. Vo kā viel pakelo galva, jau é naktės ėe pat besėglaustunti, bet uorė dā siū bou blezdingas, é jau droušiau ėiaušk lakštingalas, vo i blauzda, vėskou ožmėršės é inėrtės, kimb jau vėns kėts kosis. Ėto pas Joudė, trauko mėita, tempo i griuovi. Judiesiav ont nomū. Tego ėt iš lieta, kāp pati karvė nuories, aš skaitisio é krutiėsio pasėstuoviedams. Kā so Joudė pasėruodau pri truobuos gala, mama jau lauk so viedro...

Kartās karvė liuobam ganītė tūs dvijūs aktarūs, katrėi bova artiau. Ėė bova iduomiau – vėsā netuolėi bova gerū sosiedu suodība, vo anuo – mūsa klasiuokė. Ganīkla bova pri pat mūsa žemės rėbuos. Parlipi par plati kanala, po tuo takielis ėt i dešėnė, vo, ka beėdams pasėsoki i kairė, tujau pat atsėduri pri dėdlies nupilkiejusiuom é viejė nugaloustuom lėntuom apė-

pierītas ē skėiduom dengto stuogo daržėnės. Tavi pajotės tujau pat praded vumbrītė bjauros ē pėkts, ni šėimininka neklausous gelsvā roda plauka šou. Će bova dėdliausė žardėina, po katrou liuob ganītėis ciels polks baltū žousū. Bet vėitas, nuors žousū ē geruokā apterebītas, ožteka ē mums. Vo jė ē Će nebišsėteksem, galiejė nutriestė ē ož truobuos, katrou kelė šonĉė medė skīrė nu daržėnės.

Galiejė liektė ē dā tuoliau, kor pėlkā žaliava, vo kā liuob pražīs, liuob dūloutė violetėniem spalvuom smailėvėršūnė neaukštė vėržīnā. Anei kas kėlė žingsnė dar bova apsėkaišiuojė švėisė žaliuom vaivuoru šakeliem. Kā dūksem, liektė kāp gal grėtiau ē mėkliu trokdė vėržīnu akmenis, kopstā ē dar pasiotės tu viržiu šakieliu aštroms. Anuos i blauzdas liuob kėbtė ni keik ne mažiau kāp mūsa kaimīna pėkta kalė. Bet mes bovuom šaunės mergelkas ē dar šaunesnė vīriokā, tā nieka tuo neveiziedamė galiejuom pridarītė dar ē ne tuo kiū dalīku. Mums daug svarbiau bova, ka laiko sosėrinkto mūsa kompanėjė – būrīs vākū, katrei gal nikėinuo netrokduomė lakstītė, slapstītėis arba ožsėjimtė kuokės kėtās žaidėmās. Liuobam būtė nu liekėma parkaitė, linksmė, rauduonās žondās, vo šūksnės, nuste bėmās, spuorās ē zabuovu pėrgaliem liuob skombies ē skombies skardingė mūsa balsā. Vo laiks liuob tėrptė kāp skaniausis leds išalkosė ē parkaitosė vāka boruo. Tonkė vėn liuobam ožmėrštė ē prirėšta Joudė, katra kāp kuoki balerina scenuo stīpliniejė tarp iki rauduonoma išgriaužtū tlinkiu ē palīgėnos aukštā iškėlusiu šūdīmiu kėituos žuolies. Će ē palaida karvė ne kažkou tebūto sogrombiusi, vo mes toukart par vėsa posdėini tepakieliem, musintās, tik vėina karta. Genont i nomus, jau leido Joudė kor vešlesnė žuolie, ē ta vargšė paral kus i gruob kāp begaliedama, bet a ož posadīni to begali prikėštė pėlva, jė stėpā vėsa dėina? Nikāp! Ka ē kuokėi bėbūtom gėrė nuorā, šī karta jau nieks nebišės: ē muotina, ē tievs aiškė įvertins tava darba – Joudės abodo šuonā īr gėliausė ikrėtė. Mon patem, dabā vei-

zont i karvė, plaukā unt galvuos stuojės, bet nu tuo karvės pėlvs ni par naga joudīma nepastuorie. Isidongėnos i kėima, išgėrsto kelės tuonās aukštiau pakelta mammas balsa. Bova i miešla sotripta mona sāžėnė. Vo ka vėskis turieto aiškesnė ē juntamesnė pabaiga, tievs, išėjės i keima, vėsu akivaizduo praded muni „švėntintė“ so dėrželio. Žėnuomās, genous keik begaliedams. Kor tor diržielis pagluostītė mona nerėibi ožpakali, vėn kėšo ronka, bet ne mėnkliau kliūn nagams ē blauzduoms. Kā švėntėnėms pasėbėng, be vėčerės eso išvarīts so vėso karvė i pagriuovius ē dar mon īr pasakuoma:

– Pakol karvė neprijies, ka kėimė tava ni smarvės nebūto...

Ė ganiau pagriuovės tou karvė. Bovau pasėrīžės, jė nieks nelėips ētė goltė, ganītė lig pat saulietekė. Tuolėi, rītus, tekiejė dėdlis geltuonā rauduons mienu lis. I šuonus ištīsė retė debeselė keliuos vėituos pažabuojė mienesi, bet uns po biški kėla aukštīn, mažiejė ē išlinda i vėsā švari dongo. Dabā aiškė maties, kā mienou tor, ka ē nedėdėlė aiškės, bet apijoudės akis, šiukė tuokė borna ē īr panašos i žmuogo. Tuo dongaus veituo, kor mienou šveitė, žvaizdės beveik vėsā nubloka, vuos bematies, vo kor tuoliau – veizijuos i žemė aiškiuoms ē aštriuoms akeliems. Dėdlesniuosės, kor toliau i dongaus pakrašti, degė rauduonuoms ogneliems ē mėrgiejė kāp nedėdlemė viejie žvakės lėipsnelės. Laukā nurėma ē pritema: nebgaliejė matītė ē skėrtė, kas kame īr. Tik žėnuodams jautė, ka tėn, tuolėj, pri lauka kėlė, pėlkou vėina suodība, dā tuoliau – kėta, vo tuoliesniu ni matītė nebsėmatė. Šiaurie, jau geruokā naktėis prigesintė, dar šveisoliava vakara gaisā, ē, veiziedams i anus, galiejė jaustė, ka tėn, unt dėdliuojė kėlė, vuos vuos iveizamė kėlst i dongo tuolėmė mėškelė. Bet akės ne tuo ki stėpri, ka vėskou beatskėrto, ē, ēlgiau pasėveiziejės i mienėsė nušveistus laukus, begaliejė matītė tiktā

(Nukelta i 18 p.)

(Atkelta iš 17 p.)

pėlkoujinti šešieliu é kažkuokiū neaiškiū kontūru mišini.

Joudé tik šlemšté žuolė, tik skobieję – ni galvuos nepakielė. Anā nieka nereišké ni mienesėinas naktės, ni tuolie pradingstous véiškelis. Ganiau, ganiau, vo paskou veizous – kažkas atēt. Išgėrdau mamas balsa:

Ėk nomėi, unt čėgūnās ir potras, aš pabėngsio ganitė.

Nieka nepasakęs, beveik šnipšdams kiūklėno i kėima, prisėtašau trubuo potras, nusėplauno kuojės, mau-no po patėlās é beveizont ožmingo.

Retkartės so Joudé liuob pasėtruopitė é keistū, vākāms dar nežėnuomu daliku. Vėina karta dėina pasėtaikė karšta kāp prikūrints pečios: ni viejelė, ni kuo kėta, tik mėrgoliou nu žemės kėlstous prišpėitė karštis é ruoduos, ka tujau pat vėskas aplinkou iškeps.

Atėto i ganīkla, ištrauko mėita é vedo Joudé pri Deinininka. Kā vėsā nenusėbėngto, mėslėjo, aplaistisio so šalto ondėnio. Bet Joudé mon pasėruodė biški itartėna: ausis pastatiusi žvalguos i laukus é garsiau kāp vėsumet baub. Bet tuokė karšta dėina, jė kas tavi pri-rėšto vėdurie dėrvas, a to nebaubtumi? Kā priejau, Joudė pripoulė pri monės, sobaubė é viel meties i šuona. Aš jau tempo anou pri ondėns, bet ne tas bovės. Joudė ni iš tuola, ni i tou posė nenuor paveizietė. Pajotusi, ka mėits ištrauks, ka trėnksės iš vėsū jiegū, ka pasėleis ni taka, ni kėlė neveiziedama, é zuovadās, é rėstė, kāp būto vėsā pakvaišusi. „A... tėi prakeiktė dvi-linkė pol“, – pagalvuojau, é prisėgėnės gruobo linciūga, biegdams tempo anou unt Deinininka. Kol aš vargās negalās tou darau, Joudė pralėk pro vėsus mūsa é sosieda daržus é atsėdor ont véiškelė. Ė čė nesostuo, jau sok i Valončiaus duobėlus, vo ipoulusi nimaž neveiz, ka pajiestė, vo keik ikabindama skot tuolīn. Paskou šėp tēp viel čiumpo bešliaužonti mėita é, jau be-maž isiotės é itėmpės vėsas jiegas, miegėno atsės-

pėrtė é dā sodoudo so įtempto linciūgo gīvoliou par šuonus. Bet ons, līguo čė nieka nebūtom é nieka nesoprastom, baub é pasėsparđidams lek i prieki. Pri pat Pikieliu žemės pamatau iš žuoliū bekišonti dėdėli akmėni. Dabā jau leko par aukšta žuolė é somėslėjo linciūga gala ožmestė i šuona, kā, biegot pro akmėni, galietiuo ožsoktė é sostabdītė patrakosė karvė. Sos-tabdiau, ka é linciugs sotratiejė, é karvė iš isėbiegie-jėma beveizont apsėsoka ontrėp.

Apveizo karvės šuonus – nikuokė bimbala nema-tuos. Ėto artīn, bet ana nemata nė mona gerėnėmuos, nė kėtkuo. Ė žuolies, katruos parauno é atkėšo, jiestė ni nemėslėj. Tik žvalguos, šnuopou, tarpās baub iš vėsū plautiu, kad atruoda é kakarėnė išlieks karto so tou balso, vo tarpās tilė dejou, līguo būto sosėrgusi kuokė nepagīduomo é mėrtėno lėgo. Nikāp nesopranto, kas galiejė Joudė atsėtėktė, a nebus kuoks pasiotės šou aprėjės. Keik pabovės, kā jau karvė līguo biški apsėramėna, pajemo linciūga artiau kakla, atleido nu akmens é miegėno tēptė atgal. Vo Joudė, paėjusi kelis žings-nius é pajotusi, ka aš viel anou vedo, tik sošnuopava, ka é nuosės skīlės išsėplietė, viel iš vėsū plautiu so-baubė é ka meties, sokompėnusi spronda, i šuona, ka linciugs mon tēp sospaudė delna é vuos nenupliešė nu perštu skūra. Aš kāp pupu pīeds nuliekiau i šuona é išsėteisiau unt kėlė. Vo karvė viel pasėleida i kuojės. Beliekdamė abodo parkaituov, prakaita lašā mon pradiejė rėitietė par kakta, jiestė akis. Bekariaudams é nomū posė ožmėršto. Šėp tēp karvė viel prisėgeno. Eso vėsos išsėvoluojės po dolkės é vuos nekriuoko. Nedėdlė é besopranto, a prakaits, a ašaras biegt. Šėp tēp viel sočiumpo mėita é, isėspīrės i žemė, miegėno sostabdītė pasiotosė karvė, bet nieks neišėt, é mažās žingsnelės, līguo biegtiuo pakalniou, leko iš paskuos. Vel's ne karvė, lek nuosės teisomo é, nuors to anou ožmušk, vės teik biegt, é vėskas. Ė vedo, nubraukė kuoki dešimta prakaita, atsėdūriev tuolėma sosieda pė-

ivuos. Aš iš pasiotėma jau kriuko tēruoms ašaruoms, vėsās Žėnuomās ē nežėnuomās pragara žuodēs keiko tou karvapalaikė, bet ana, riaumuodama ē šniuokšdama, lek lonkuoms, ē aš pradedo abejuotė, a ana muni ši vakara nenudungins i keta pasaulė gala. Jau pradedo rūpintėis, kāp berėks parsėgautė nomėi. Pasiota gīvolīs, iš paskotėnė pruota išsėkraustė. Darik kou nedarės, parpliešk anou par posė, bet ē toukart, musintās, kucīs i prieki. Ė kor to biegi, kuo tau trūkst? Patekės i nevilti, ož kuokė šimta metru pamatau beaugunti stuora paopė glousni. Krėpo pruocesėjė i kairė ē taikau teisė i miedi. Matau – karvė nieka nesopront ē līguo pasėdoud mona nuorams. Sopronto, kad ē kas nebūto, anā tuokė glousnė išrautė tēkrā ka nepaviks. Gerā, ka ēlgs linciūgs. Metous i šuona ē so patio linciūga galelio pavīkst kelis kartus apsoktė aplink kamiena. Grėtā idoro mėita, ē Joudė ontra karta sostasbdīta. Pėrmiausė, nieka nebveiziedams, nukrėtau ont žuolies ē keik reikint pasėėlsiejau, vo minties pats sau sakiau ē parsakau: „Dabā to, prakeikta gėltėnė, iš mona ronku tēp lėngvā nebipasproksi, pajimsio tavi i naga kāp reikint!“ Ė pajemiau. Atsėrėmdams i glousnė kamiena aš kāp kuoks vuors trauko ē trauko anou artiau savės. Ana daužuos ē siunt, bet dā nebova, ka kuoki karvapalaikė pasaulie kumet būto tuokius glousnius iveikusi. Siosk ē daužikis keik tik nuori, bet tava kaklos, to ragana gaurouta, par sėlpnos, ka išrautumi tuoki miedi. Dabā, ka karvė pritraukta, veizous i anou ē nesopronto, kuoks vel's šėndėin i anou ilinda: ana nejaukė jodėn galva, šnuopou iš vėsū plautiu, garsė baub ē tīlė bėrb, pastatiusi ausis žvalguos i šonus ē monės kāp ē vėsā nemata. Pasėveiziejės i tuokė artistė, pajemiau ē dom apvėjėmās ožnieriau linciūga unt Joudės ragū. Žėnuojau, ka tēp pasėkinkės karvės smarkoma, ka ē keik ana siosto, somažinsio beveik

lig nieka. Žėnuomās, Joudė tas baisiausė nepatėka, ē ana muisties, šnīpštė, muojava so ragās, portėna galva, bet gerā ožnerts linciūgs nu platė išaugusiu ragū nusėnertė negaliejė. Reikies pakėntietė, esi nusėpelniusi ne tuokiuos rīkštės. Paėlgėnės linciūga, pamiegėno pavėdiuotė ē isėtėkėno, ka mon nebrėks liektė iš paskuos, ē galiesio vestė karvė tən, kor mon rėks. Ne ne, vėsā ne tən, kor ruoda išpliorės karvėšks tava pruots. Bet, kā pradiejuov judietė, pasėruodė, ka vėituo sotarėma ē dabā būs nemažā varga. Joudė, kol aš nudieliuojo dešimti metru, aple muni apėbieg, musintās, teik pat kartu, bet patrauktė tən, kor ana nuorietom, nebgal. Nusėkonkėnė, nusėbovė po biški artiejuov pri nomū. Ė, ka prirėšau Joudė pri kablė ē vuos nekriuokdams mamā papasakuojau vėsus nuotīkius, ana paveiziejė i karvė ē pašaukė tieva: – Rėk grėtā gīvoli veste pri jautiu.

Po tuo mon pāiškėna, ka eso tėkros vīrs, jė mon pavīka sosėtvarkitė so karvė ē parvestė anou nomei. Ė aš sopratau, kuoki kvankteliejusi gal būtė panuorusi jautė mūsa Joudė. Nerėk ni kuoke pasiotosė šonėis, vo so gīvolio sosėrokoutė nebgali. Gerā, ka tuokei dalīkā tepasėtaikė dėdlė retā.

Bova laikā, kā par vadėnamouji popžīdi šiepelie nebliuob belėktė dounas. Ne keik ē bulviu beliuob rastėis. Douna – tuoks dalīks, be katruo pasaulis vākāms pasėdara tomsos ē nebsoprontams. Kor bovės, kor ejės – jau ē stuovī pri atdarū šiepelė dorieliu ē, pasėjiemės neaštri peili, rėnti nu kepala vuos apžiuojama abėšalė. Atsėkondės, kāp apžiuoji kousni, leki pro doris, ē, būdams laukė, ni nepajunti, ka jau ronkuo nieka nebier, ka jau rėk rastė tarpieli laika ē viel biegtė pri šiepelė.

Skani so rūgštelė liuob būtė mamās kepta douna. Pakondos pėrmouji kousni, rūgštelė ē žondikaulius liuob

(Nukelta i 20 p.)

(Atkelta iš 19 p.)

sotrauktė. Kepala apatės vasara vėsomet liuob būtė ap-
kėbusi kleva lapās. Atpjuovės reikė, ka nukrapštīsi la-
pus ė lapkuotius, roda plotelė liuob būtė švari kãp rei-
šota kondouls, ė valgot burnuo nikumet netraškiejė žė-
mė. Vo jė paveiziesi i nučīstīta vėsa kepala apatė, ėe
lapgīslės būs atsėspaudosės lapa vieduokliems, dėdlė
panašiuoms i žemielapiu gelžkelius, opės ė kelius. Vo
svarbiausė bova, ka truobuo īr šiepielis ė ka pribiegės
gali atsėrėiktė dounas. Peilė galiejė ė nebūtė. Tumet
dounas liuobam ė atsėlauptė, nuors mama tuo ė nelei-
da. Aplaupīts kepals, žėnuomās, nepoikos, bet keik
ėe troks ė anuo neblėks...

Liuob pasėtaikītė ė tuokiū popžīdiu, ka šiepelie dou-
nas nebībūs ilgiesni laika. Mes ož karta liuobam pa-
jostė, kou tas reišk. Sunkės kãp akmou bova tuos dė-
inas. Kor ejės, kor nejės – kuojės vėn atved pri šiepe-
lė. Atėdarā dorelės, vo tèn nieka nier, negot kuoks tru-
putīs. Ē vėsa dėina kažkuo trūks ė trūks. Ē mūsa
žingsnė kažkuokėi kėtuokėi jau liuob pasėdarīs, ė balsā
pasėkėis. Pripoulės pri šiepelė i anuo toštoma liuobi
atsėtrėnktė kãp Jesa kalė i smėlga.

Tuokiuoms dėinuoms dėdliausė mūsa atspėrtės bo-
va Joudė. Iš rūgosė pėina mama liuob spaustė sūri ė
anuo galiejė valgītė keik tik lend. Ont sūrė galiejė unt-
sėgertė pėina, untsėkoustė saldiuos varškies, katra tou
laiko liuob būtė dedama ė i konkuolinė. Bet varškies ė
sūris so peino teik liuob ikīries, ka i anus ni paveizietė
nebgaliesi. Išgierė pėina, ožsriebė peinėškas potras so
varškies konkuolās, vo pėlvs kãp bova, tēp ė palėka
neužkėšts – reikiejė kažkuo kėitesnė ė sūresnė. Ka pri
vėsa tuo kas būtom pridiejės ka ė nedėdėlė rėikelė
dounas, no, kad ė posė, būtom bovės vėsā kėts ro-
kunds.

Dabā pamėslėjo, vo kas iš mūsa bebūto bovė, jė

tas kėlės nedielės nebūtumėm toriejė Joudės? Tik dabā
aš kãp reikint galio soprastė, dėl kuo tievā tēp nenu-
oriejė anuos prarastė.

Tēp begīvendamė solaukiem ė kulkuozu. Tievs i anuo
istuojė vasara, kã jau vėskis bova pasiets ė žadieję
neprasta derlio. Kã istuojė, tujau pat atiemė arkli, pa-
dargus, žemė. Palėka tik vėštas, kiaulė ė karvė. Ē vės-
kam toriejė ožtektė šešiū dešimtiū aru. Tievs negalieję
veizietėis i kulkuozėška žmuoniū darba, vo kulkuozi-
ninkā ont anuo pīka, kam, atėjės i darba, tujau, ne-
laukdams kėtū, jem ė praded dėrbtė, līguo būtom ne
kulkuozė, vo sava darže. Tad, ni metams nepraejos po
istuojėma, tievs parašė pareiškėma, kad iš kulkuoza
išlėsto. Ē išlėda. Žėnuomās, ne be tam tėkra soroka-
vėma so balsu skaičioutoujo, katros tou laiko nuomava
pas mumis luova ė valgi. Po tuo neblėka ni tū keliu
aru, vo karvė kūtie stuoviejė kãp stuoviejusi. Tievs iš
kulkuozninka palėka melioratuorios, priš tou dā dėrbės
statībininko, keliū ramontininko, telepuonu stolpū
statītuojo.

Ē tēp gīvendams tievs rīžuos kãp nuors išlaikītė kar-
vė bėnt kol mes prakosem ė bėngsem vėdorėnė
muokīkla. Žemės ūkė kulkuozėnėma metās šeimuo jau
buvuom aštounė.

Nu tuo laika mūsa Joudė ė mums prasėdiejė neap-
sakuomė sunkomā ė anėi vėn stūmies, ė stūmies, pa-
kol sosėstūmė i ėlgā ožtrokusius metus. Tonkė karvė i
lauka, kãp kuokė banditė, beliuobam išvestė tik nie-
kam nematont, unt vakara arba naktimis.

Par laika pripratuom ė pri tuo. Matītė, jau buvom
geruokā isėdrousėnė, ka iš kėima i laukus so gīvolio
aš jau liuobo išžīgoutė unkstībuo pavakarie, kã saulė
mažiau bekaitins. Tou laiko karvė kartās liuobo varītė
ė i paopi. Pagėrdau, po tuo karvė pol i lonka ė graib-
ta žuolė. Bet a leisi vėsėms matont, patiuo aikštie?
Tempo Joudė vėn tuolīn ė tuolīn, kor daugiau krūmu ė

kor bėngas mūsa kulkuoza žemė. Če, Bartovuos vingiūs, aug išsėkietuojė i šuonus ė keik nuoriedamė i vėršo karklā. Vo kamienu stuoroms – gali ilėptė, vo linktė ni nepradies.

Toukart jau pėrmuoji paopė žuolie bova nupjauta, vo atuolā kėla tonkiausio šepetio. Pats žuolies skanoms! Joudės neatplieši nu žemės – tik šlėmšt, tik rīn. Vėskou iš eilies, be atsėkviepėma. Gerā ejė ne tik vingiuorīkštiu lapelė, bet ė nuotrīniu, ė kėtuokėi. Par deinas nusėstuo viejusi kūtie karvė džiaugies ne tiktā vasaras pavakarės gaivomo, bet ė skrondi tėnkėna jauna ė skanė žuolė. Kā ganīsio, liuobo ikėštė karvė i pati gėliausi opės vingi, pri pat karklīnu, ka nikėينو akės, ni iš kuokiuos posės negalieto pamatītė, kas čė dedas. Karvė jied, vo aš ėto sargība. Jė iškėlst kuoks itarėms a pavuojos, jau nebveizo ni opės krontū statoma, ni ondėns gėloma – statė galvo abodo so Joudė polav i ontra opės posė, kor bova jau kėta kulkuoza žemė. Karvė, žėnuomās, tuo nepaaiškinsi, ė ana dar spīriuosės, bet kėita mona ronka tus nikius grėtā liuob parlaužtė.

Gerā tuom pavakariem liuob būtė ne tik karvė, bet ė mon. Laukė dar tebtvīruo dėinuos šėloma, če pat teliuskoudams biegt opės ondou, sėitovū atšvaitūs kāp tėkros spind mielėns dongos, palinkusiu karklīnu žaloms, pri pat ondėns augontės ė nenukėrstas ėlgasteibės žuolės, patemė ondėnie mielėnās ė rūžavās žėidelės sožidė augalelė. Sėitovelies ondou beveik nebiegt, tik vėינוo kėtuo vėitelie līguo iš žemės išdīgstontu sruovelė, pasėmaišidama švelnės bangū rinkelės, nulingou i žuolietus pakraštius. Beveziedams i sėitovieliu sėdabrinu ondėni, vėn matā, ka kažkas i anou krimt, kažkas šuokinie ont anuo spindontės nogaras. Tā, veiziek, nudžiūvosės karkla šakelės žėivelė, karštuos saulės bo-

čiuojema, praded rėistėis, biški trakštelie, atšuokst nu medė ė nežėnė kāp dar laikuos nenukrėtusi, jug bier prikėbės tik pats sosėrėitėma vėdurielis. Pūstelie nuors ė mažiausis viejielis, vo gal tik uors pasėmaiša nu dėinuos karštė, kā ons nusėleid pri pat ondėns. Bet jau tuo ė ožtenk, ka joudā roda žėivies atplaišėlė atėtrūktom, ė, veiziek, ana, sokdamuos uorė kāp kuoki sparnouta medė siekla, jau leidas i ondėni. Vo keik nugeltusiu ė jau pradiejusiu džiuotė lapu krimt, kā i medė dar žalės garbanas isėsok kuoks nuors paopė paukštātis, katros mažū kuokuo nagelės ė kėito aštrio snapelio praded krapštiniėtėis ė biegiuotė medė šakeliems. Bėrst ė bėrst i opė atgīvenosės medė dalelės, vo ondou anas neš kor nuors pri kronta a skersā opės išsėtėisosė šakuota medė. Veiziek, po keik laika jau soplukdīta dėdlie sānašu krūva, pro katrou ė pats ondou jau nebgal beprabiegtė, ė praded smarkiau veržtėis ė garsė burnuotė.

Vo kou jau besakitė, jė i ondėni pliumptelie rėibos, stuors pėivas žiuogs. Sparduos vargšos, vartaliuo ondinie sava rodus ė žalius marškinius, bet atramuos tā nier. Apatiuo, gelmie, tik sokorelės besimaišous minkšts ė šėlts ondou. Ė jou daugiau skerītiuojis, jou daugiau virpini ė draskā ondėns sėdabra, tou grėtiau pamatis tavi raji žovės. Bet a galletumi tuokem naimem padarou idietė bėnt kėik pruota arba išmuokītė plauktė? Kol pėivuo, mondros. Kāp tik i ondini, tėp ė amėn. Jug jė ne tuoks iš pruota išejosė šuolis, būtom ikrėtės artiau krašta, vo aš būtiuo anou jiemės ė ištraukės, bet to i tuoli diejė iš vėsuos svėkatas ė dar išskleidė keik begaliedams niekam netėkusius sava sparnus, ė vuožteliejė i pat sėitovuos vėduri. Tuokem nutrūktgalviu jau nieks nebėpadies. Ė dar... A mon

(Nukelta i 22 p.)

(Atkelta iš 21 p.)

žiuogus ganītė, kā čē pat torio sava karvelė Joudė?

Atsėtraukės nu ondėns apsėžvalgau, bet, nieka itar-tėna nepamatės, isėspėtriejo i mielėnsparniu laumžir-giu polkieli. Mažnė kiaura deina plakas mielėnuoms og-neliems anū sparnelė: tā padeg maža valondelė ont kuokio žuolėlės lapo, tā pakeist i uora, tā viel leidas žemīn ē sožīdrou ont šakuota ē jau žėidelės atsėvuo-žosė augala, katros kėita kuota ē šakas iškėša iš on-dėns beveik patemė sėitovuos vėdurie. Tuo augala žė-idelė rodamė apvalkalelie, bet ons jau sopliša, ē pro prasėvierosius plīšėlius lend baltas žėidlapiu skiautės, vo patemė vėdurie – gelsvė žėida oustelė. Bet laum-žėrgė i žėidus neveiz. Tėi gīvė īr vasaras opės ē sau-lės mielėns džiaugsmos, vo ne darba bėtelė, katrā rūp tik medaus pritinkės žėids. Čē ne ta padermie, čē vasaras dūmelė, saulelės kūdėkė, vo tuokius sotvierė-mus žmuonės vadėn donžuanās. Īr, pasėruoda, anū ē tarp sparnoutu, ē nesparnoutu žemelės gīventuouju. Čē matau ē kėtuokiū skaidresparniu laumžirgiu. Anū riškės so išpompusiuom akim galvas joudou iš tuola, vo mels-vos, joudās taškelės išmargints lėimėnielis beveik ne-matuoms. Anei gīven tēp pat sava maluonomou: gla-muoniejės ē dūkst saulie, šuokėmė vėns unt kėta, mu-šas ē gluostuos, ikaitė viesėnas ondėns artomo, narda uorė ē išdarėnie vėsokius špuosus.

Vo i sėitovelė ibiegontė ondėns erzelīs, sonešta žvīra ē kriauklieliu margalinė – kāp tēkra atsėgolosė i opės dogna dėdlė kruokadīla nogara. Ontā ondou, atsėtrėn-kės i dėdėli akmeni, šuok tėisė i vėršo, bet tou šuoli solīgėn ē beveik ožgesėn iš vėršaus biegos ondou. Ē vės teik, atsėtrėnkės nu akmens, ondou atkaklė šuok ē šuok, ē nugal stėprė opės sruovie, bet diel tuo gīva,

līguo iš žemės trīkštunti šaltėnė versmie, atsėradusi pa-temė opės vėdurie, kunkoliou ē maišuos, plauk tuolīn mažās verpetelės. ož keliū žingsniu viel vėskis nurimst, ē opė biegi kāp biegos. Bet ondou nikamė nier vėi-nuods – tuo verdenie tīvoliou ne tik pėlkoma, bet žībtiuo ē saulės spindulīs, atsėver ē dongaus žīdroms, sovėrp palinkusi ont ondėns karkla lapu žaloma.

Vo kou tēn kliuok ē gorg iš sėitovelės biegos on-dou, iš kor tas triukšmos ē barnis? Aa... Tėn, opės vėdurie, sosėglaudė do dėdliausė akmenis ē vėdurie palėka tik maža tarpieli. Pri akmenū ondėniou plato-muos jau ožtenk, ožtenk – bieki sau i svėkata, opalieli! Bet ne, nebiegi. Vės teik lend i tarpuakmėni ē kāp pa-skotėniuojė pliuotkarka barsės ē gorgies, ē vėsam pa-sauliou garkčiuos, kuoks čē metu metās nepasėbėn-gous pėktoms īr ožvėrės. Jau ē akmenīs pajoudava, unt anās prikėba slīdės ē žalzganas ondėns mauru pa-kotrės, vo po anū apatė ruopinie sogrėižtas ondėns srai-gelės, šimtakuojės joudas kirmielelės, mažė rauduonė ondėns vabalelė. Ē ne tik ruopėnie, bet plaukiuo, ē, pruogā pasėtaikios, jē tik ēlgesniuojė kuojė prigaun, kimb vėns ketam i klepus, pasėgrom kāp reikint, ē, tik pamatė, ka ondėns sruovie baig anus išneštė iš pakūtriū, paleid vėns ontra, ē keik beišgal greitībies ēras pri akmens. Toukart laimingė atsėstuo ē, jē beka-riaudamė nenusėruovė ē tebtor, kraipa oustus.

Keik daug opie vėsuokiū nesoprontamu ē knīnguos neaprašītu dalīku – gīvenėmu, karū, gudrībiu, sogīve-nėma ē nusėgīvenėma, meilės ē pasiotėma, jouka ē rimtū dalīku! Ē niekam nerūp, ka šėndėin opės pīkšt ont akmenū, ka tas gorgous ē saldomo teškous gar-sos gluosta karklu šakas, nuskėist viejė šlamesie, trauk žmuogaus pavargosė galva klausītėis ē klausītė-is. Ē nepajunti, kā jau tīlė atėt vakars, ka jau rėk iš

opės vingė varītė Joudė   soktė naktė ont nom .

Lonkuo kaŗkas atsėtėka! Isėklausau. Kaŗkas sodrumstė ŗelta pavakarės ramībė. Ŗuoko i pėiva, leko i vingi. K p tad!  e jau kareivėŗkuoms galifė kelniems apsisvėlkės, ont vėŗsaus untsėleidės tuokė pat poncerka, ont aki  untsėtraukės jouda, paneŗiuota keporė, jau iŗ ŗemės   mėita iŗtraukės, Joudė vedas kulkuoza kumunists labrītinis Paulauskis. Labrītinis d l tuo, ka neskirė rīta nu vakara, sotėktam ŗmuogou v n sakė labrīt. Ons priŗ keik laika d l kaŗkuo iŗsėrėjė so sava sosiedo t n kaime   nesenė atbiega priegluobstė  iŗkuotė pas miestalė strėbuokus. Aŗ negalieju anam skers  kėlė atsėstuotė, tebibovau vaikigalis. Tik jiemiau praŗitė: „Diede, nevesk karvės, jug aŗ ne kolkuoza lonkuos ganiau, vo tik atvariau karvė pagirdītė“. Malouju, dedous nekalto. Dar praŗau, dar maldauju, jau kelė kviepteliejėm  belėka lig aŗaru, bet tas nieka nepaded. Jau vīviedams  to iŗ paskuos, praŗau, ka atėdouto, ŗado Joudės daugiau nebvestė pri opės. „Ŗėnuom mes tuokius, – saka diedė, – mums vėsor ta pati tarībėnė ŗemė. Nuvesio i raŗtėnė, oŗmuokiesėt bauda, tumet ŗėnuosėt“.    t tuoliau, neveiziedams i mona sri bavėmus. Jau   unt kap  kėlė iŗsėdongėnuov, vo aŗ tebėpraŗau, bet uns – kėits k p gelŗės   ŗauk: „Uŗmuokiesėt bauda, tumet ŗėnuosėt“. Labrītinis jau temp Joudė Kap  gatvė, vo aŗ, pamatęs, ka nieks nebipaded, pasėleido pro kapus nomei. Vuos neaŗaruodams aiŗkėno mam , kas nutėka, ka ne m sa kulkuoza lonkuo teganiau. Mama, nieka nelaukusi, iŗein pri kulkuoza raŗtėnės,  , d dlem mona dīvou, po kuokiuos adīnas parein vedėna m so karvė. Kulkuoza pirmininks beveik nieka nesakės   bauduos muokietė nerėkalavės. Tik lėipės pasėjimtė karvė    tė nomėi. Labrītėnė pastongas nuejė niek s. Pasėruodė, ka miestalie īr  

kėtuoki  ŗmuoni . Bet vės teik po tuo karta grieŗto tieva įsakīmo Joudės ganīma vėita reikiejė sosiaurintė lig vėina pakelies griuovė.   niekor daugiau!

Jė t p nepavīks iŗganītė karvės, rėks pardoutė, – kėit  pasakė tievs.

Vo jug mums reikiejė gīventė. Ŗeima jau bova d dlie. Bet karvė, k p besuksi, bova par sunki, ka pakeltumi anou i dongo. An  reikiejė ŗalios ŗuolies. Vo ta ŗuolie, kuoŗnos v ks ŗėna, aug tik ont ŗvėntuos m sa ŗemelės. Ganiem Joudė pakeli  griuovi s, bet anėi jau priklausė ne mums vėinėms. Sava dalis artiausė miestalė liuob pasėjims keli  meistr    darbinink . T n jau ni beganīsi, ni bepjausi.

Lėka   d  vėina skīlie – pri pagriuoviu pridietė netuolėj esontė d  nelaiduojemu kap  pėiva – anuos bova kuokė posontra aktara. Ta ŗemė bova aptverta zumato   t n karvelės neivesi. Ta pėiva bova sena, auga vėsuokės smėlgas, r gŗtīnės, vėns kėts vikis, vo pri pat ŗemės ŗaliava tonki k p ŗepetīs kerpė. Karvė tuoki ŗuolie tėka k p medos. Ta pėiva  r nebova be ŗmuogaus. Anou savėnuos apīlinkės tarība   baŗnī ės varpininks, bet anėi a nesoprata, kas  e daruos, a   sopratė tiliejė.

Mes liuobam, k  jau pritems, jimtė dalgi    tė i tou pėivelė pasėŗėinautė ŗalios ŗuolėis. Paskou jemi anuos prikėŗta pėlna maiŗa, oŗsėmeti unt peti    kiuzini nomėi.   t p ont sava kopruom mes karvė iŗneŗiem ne vėinus metus. Daugiausė, ŗėnuom s, tievs, vo paskou   aŗ, k p vīriesnis. Bova   varga,   nepatuogomu, bet toukart kėt p neiŗejė. Vo k  iŗ onksta ŗėn , ka kėt p nebus,  ti   kou rėk dirbi. Ŗuolies liuob reikietė atsėneŗtė kuoŗna nakti. Jė ne vėns, t  kėts

(Nukelta i 24 p.)

(Atkelta iš 23 p.)

liuobam pjautė. Bova   aps niaukusiu,   graži  nakt , viejoutu   tiki  – v skuo bova par tus metus.

Va, b ngies d inuos r pesn , siedam pri stala, valguom ve er . Ma esn ij  jau taisuos golt , vo mon tievs saka: „Jau  siav.“ A  jemo mai a   griebli, tievs – dalgi,   i lingoujav  n uomo takelio.  uolie  i vakra rasuota, vo r tus, t n, ver  m sa pal ktuos suod bas   miediu, jau k lst d dliausis mienou.  lg    pluon  k p baidariu korpus  debesel  stuov tuolie   nejud. Tuol i vuos iveizam  baltuom  v iselie m rgoliou  vaizdi  ta kel . Skaud    r ik  spind  iaur   vaizdie,  veln  pleven dongaus g lomuo d dl s D dli ju Gr zola ratu  vaizd s. Tievs so dalgio ont pet is  t p rms, a , aps velk s trumpuom kelneliem, bindz no i  paskuos. Mon i kelius   i staibius dau uos rasuotas sm gu    ona uoliu varpas   erz n. A   uokteliejo i derva    to bulviu vagel .  elta, par d ina  kaitusi  m  maluon  glamuonie kuoju piedas. Jau  e pat   zuomats. Par uokav anou   ats dorav p ivuo. Nuveizv, kor gesn   uolie,   tievs, pasak s, ka nel stiuo pri dalg , prad d skost  pradalg . Daug b  kormrausiu, t  dalgis gr t  ats pjaun. Til  pagalond s, tievs anou doud   mon. Pradalg s nesiaur no,   dalgis sl st pav r iou, nenupjaun  uolies. „N  t p r k, – muoka muni, – sokdams pinti, spausk pri  m s, vo smaigal s lai  t v r o.“ Paklausau   i  t kr ju pjauno dabar t p, ka   kerp  nus skot. Po kuojuom pal ikt nupjauta p iva.  uolie rasuota, somink stiejusi, diel tuo pjaunas l ngv    ger .

Jau, – saka tievs, – nebt lps i mai a.

Sogriebav, sotvarkuov, mai os i s pot, pasunkie   so lomp. Padedo tievou o s verst  mai a unt peti , jemo griebli   dalgi,   sokav i nomus. Nu dams d  paveizo i joudus d dli  l ipu    oulietius, i balzganas, mienol   v iso aptv nusius kapus, i daug b  kr ziu, katr i spind   joudou keistuom kap  paslaptim. Veizas i

muni keistuom laiduotuviu pruoces juom,   m rt is maliavuok   vilgtelie i mona jausmus  muogaus kaukuoliu jouduom aki  doubiem, kuoju   ronku balt s kaul s, katr i mona galvuo  r aps p n  v suokiaus s nut k m s, paslaptim   ne n uom s, netikiet s dalik s.  , k  dab   to tievou i  paskuos,  n au, ka nieka neatset ks   nier kuo b juot , bet v s teik mona nogara ka  n d l kuo sos trauk   sos g  ,   mon atruoda, ka i  kap  p ivel s ka k niuo  lga nematuoma ronka vedo lig stumt n  i stom laukuon s. K  i  uoko par zuomata, nus ram no, viel prad do normal   t     valg t is.

Mienou jau pal p s auk stiau, jau pageltuonav s   sos trauk s. P lk s apal s med n s brie as nakt is  v isuo m sa   ketas suod bas. Pas  v it m s m rgolioudama pro suodna, miediu kamienus, v i kelio brungzd ma ina. Po bi ki nut lst   es s, vo vakar   v isi padong  miel n  g svo br k nio jau geruok  pava iava i  iaur s r tus, debes  pa lg  dr  t  tebstuov k p stuoviej ,   tik neveizama dongaus gil b  tebm rg nesuskaituomu  vaig di  sp itl s. Jau einav i k ima,   miediu    ouliet ,   truoba,   k t s  eloma padvelk i vedo jau o gesos  vakarik st  d ino. Tievs dar enie, ka nesokaisto, i krata i  mai a   paskleid  uol ,    tav abodo m iguot .

Keik pa g s  uolies liuobo  t  jau   v ns, daugiaus  toukart, k   lgiau o s b sio kuokiuo gegu  nie a pas draugus, vo tievs b s kor nuors i va iav s. Ne v sumet teb sio laimings a pat nkints. Liuob b t  v skuo. I  bet kor par j s, jau i   pruot  paveizi, so ronko tomsuo pagraib dams dar enies kertie, a  r  uolies. Ret  kumet tebova, ka b to. Jemi dalgi, griebli, mai a, numeti batus, aps velki kuoki prastiesni drabu i   i lingouji. Liuob pas taik t  nakt , joud  k p smaia.   p ivelie, tik so baso kuoj  apgromb s, tegaliej  pajost , a  e  r  uolies, a n . Dalgi jau suk i i   pruot ,  ist  nieka nemat dams, so  uol  pjausi   kormrausius, bet mai a v s teik pritratinsi k p reikint. Paskou

ožsėkelsi anou ė so vėino ronko laikīsi, vo so ontroujė pasėjimsi griebli ė dalgi, ė, dūsaudams nu svuorė, šliauši nomėi. Kā jau geruokā pavargsi bėdams siauro takelio, sostuos, sosėrėitės dvilinks so maišo ont kopro pasėlsiesi ė paskou viel judiesi tuolīn. Liuob ožtektė vėina tuokė pasėėlsiejėma ė jau parėsi.

Toukart jau kapiniu nebėbijuojau. Anuos bova pasėdariosės kāp ė savs kėims – jug ejuom ė ejuom. Ėsi galvuodams aple draugus, katrėi ĩr kažkor palėkė ė, kuo gera, jau senė mėigt. Tėi apmastīmā liuob tviskietė kāp i akis nosoktė saulės spinduliū atšvaitā, ė to pats sau liuobi atruoditė vėsos parmatuoms, lengvos, spindous. Tas pjuovėms ė nešėms bova maž juntamė, pagal ipratėma kartuojemė ė nieka rimta neturou jodesė. Dā ė luovuo atsėgolės ėlgā negaliejė nusėramintė, at-sėmindams begalė kuokiū nuors nereikšmingu niekie-liu, nepasakītu žuodiu, intuonacėju – vėskuo, kas tik apsėplaukavosem paaugliou ĩr nelaukta ė skomb dėdlė prasmingā vėn dėl tuo, ka ė tava patėis vėdos skomb kāp Čiurliuonė pavasarinis varps.

Bjauriausė liuob būtė, kā pėls lītos. Tumet ne tik nuėtont kopra lītos skalbė, bet ė grīžtont. Ondou varviejė par maiša, plieties po apīkakkė ė liuob nusėleis lig pat kelniu aprumba. Apsėsauguotė negaliejė, tad nieka ė nedarė, tik keikė lauka ė dongo, ka tuoks bjauros vakars pasėtaikė ė ka kiaurā paršlapā.

Joudė pašara reikiejė ne tik vasara, bet ė žėima. Artėi nomū anuo nebova. Vėina karta par žmuonis tievs sožėnuojė, ka Latvėjuo ož nuravietus ė išretintus runkelius doud šėinautėis pėivu. Apsėžėnuojės, kas ė kāp, tievs vėina dėina pasėjime vėsus, katrėi galiejė tuoki darba dėrbtė, ė mes važioutė ė piestė ištraukiem i Latvėje. Kėlė bova dvėdešimt pėnkė kėlometrā.

Lauks runkeliu bova dėdėlis, noravietė reikiejė daug. Žemė grumstouta ė kėita. Tarp balondu, derviniu mietu

ė svieriu žalomuos švėisesnė runkeliu daigelė vuos maties. Stuojuom i vagas iš kairies ė iš dešėnies retėnamas eilelės. Rauni žuolė, stėibelė trūkėnie nu šaknū. Sausa žemė kerti ė valnini so kabio, so dom pėrštās atsargė išpėšiuoji žuolės pri pat runkelė daigelė, vo po tuo išpėšiuoji ė patius runkelius, palėkdams tik vėina. Ne darbs, vonīpriuonė. Vagas ėlgas, nikuokiuos pruošvaistės. I žemėna kablė kuota nusėtrėn delnā, atgrumb pėrštā. Pakelės viejielis raunont žuolė sokel dolkės. Negali besoprastė ni kumet, ni kāp – tik pajunti, ka žiemiu pėlna borna ė pelnas akīs. Bet vės teik pėši ė pėši, kerti ė kerti, daužā krumsliaus, naginieji daigelius ė žuolelės pri daigieliu. Jau ė nogara nuorietomės ištėistė, ė pasėėlsietė būtom gerā, vo tievs: „Vākalė, dėrbkem, tik darba padėrbė gaušem šėinaujemas pėivas“. Ė pats jem so savo stombė vīrėško ronko ė nīpriuojės po daigus ė po žuolės, ė ruoda, kāp rėk dėrbtė.

Dėrbont dėina teslenk palėngvelės, vo vakars dā tuolėi, kāp nu ėe lig nomū. Jau paraviejuom, bet keik ėlgiausiu vagū dā pīrš akis, vākou baisiau ni butė negal. Pri vėskuo, kas ĩr sunkė, dėdėlio akmenio ont pat vėršaus gol nevėltės, ka pīršakie tuokei dėdlė laukā, teik daug vagū. Kažėn a beapsėmuok ė tou karvė laikītė? Jem jouda nevėltės.

Lauka pakraštės pėlnė griuovė prižielė alksniu, pro lauka gala raituos doubiets ė porvėns kelalis. Dongos debesouts, saulė tik i pati vakara kelis kartus žvilgteliejė i mumis. Par pėitus iš krautovės atsėvežam dounas, žovėis konservu, tievs sau alaas, vo mums – leminada. Pavalguom, vo po tuo biški atsėpotam.

Aš atsėgolo runkeliu vago, atsėverto i dongo ė veizous, kāp pelkė, baltė ė joudė, līguo smaluos dūms debeselė plauk i rītus. Plauk ė plauk, vo pro nedėdlės pruooperšas retkartės švīstiuo žīdra ė gili dongaus erd-

(Nukelta i 26 p.)

(Atkelta iš 25 p.)

vie. Kāp gerā bova golietē runkeliu vaguo, jostē unt veido besēplaikstonti viejuokšli, dongou besēmaišontius debesis, ilsintē nogara, kuoju kelius ē ronkas. Po darba veizietēis i dongo, lēngvā kvieputē ē ožmērštē, ka esi Latvējuo dēdlemē runkeliu laukē – kāp tas bova maluonē!

Paskou viel kieliemies, kēbuom iš naujē i runkelius: kērtuom žemē, knaisiuojiemies so daigelēs kol pradiejē leistēis saulē. I vakara nakvīnē kelis kēluometrus reikiejē ētē lig pažīstama lietovē. Mēiguojiem daržēnie, unt šēino, līguo ožmoštē. Iš rīta sokēlē viel dīglēnuom i runkeliu lauka, ē vēn prīš akis tīsuojē ēlgas vagas, vo tas ožbaigos, naujēs ē tuokēs pat ēlgas. Dēina bova daugiau viejouta ē saulietā, žemē dā daugiau sokēitiejusi, dolkonti. Nu kērtēma i vakara trūkēniejē delnūs sosēgriaužosēs puopūtēs, dā daugiau skaudiejē solinkusi nogara, kuoju kelē. Bemirktiudamas akīs anū kertelies vēn liuob soneštē ē soneštē po krūvelē žiemiu, vo anas išsēkrapštēs viel krutiejē tuoliau.

Vēina laimē, ka ne vēn balonda ē runkelis ožjiemē galva. Nieks negaliejē oždraustē, net tieva tonkē primēnēmā aple darba, mintim ētē sava kelēs. Ē kuo tik neliuobi atsēmintē: ē kāp to i kina salē be biliuota ilindi pro pralaužtas grindis, ē kāp po tuo neužēlgo kina mekaniks, sočiopēs ož apkaklē, tēmpē tavi pro doris, ē kāp par pamuoku partraukas liekē i daubas šaudītē iš patiū pasēdērbta pistalieta, ē kāp iš vamzdē, līg būtom tēkra kolka, liekē stuorē sokapuotē druotgalē, katrei išlend kiaurā par storiāusē lenta. Par tas partraukas so Liodvio lieksiaiv i pēivelē ož muokīklā, kor liuobav jimteis – katras kurin nugaliesiaiv. Vēn nebova aiško, a uns tik tīčiuoms nepasidoud mon, nes aš kartās anou liuobo nogalietē. Vo kāp to nematīsi sava klasēs mergātiu, katruos tā vēina, tā keta išlend i dēinuos švė-

isa iš pasāmuonēs, ē to veizīs, kāp anuos joukas ē dūkst, kāp dailē atruoda anū kuoju staibelē, jau muotrēškā beišlinkstou lėimēnelē ē kėtkas. Žėnuomās, nekas teišēt, ka anuos dūkėniu ne so tavēm ē ne dēl tavēs... Bet a gali kou padarītē, ka akies dabar vėn stuov anū dailēs figūrelēs ē atruoda, ka eso klasie, vo ne doudous če, po nusėbuodusi runkeliu lauka. Ē mon draugielis Antanis, kāp kuoks velnioks siauruoms ē ēlguoms kelneliems apsėvėlkēs, tuoks gīvs ē išmanings. Kā jau nieka nebsogalvuosiaiv, kā anuo vīresniuojē bruolē nebus truobuo, pasėlėpsiaiv ont stala ē mesiaiv puopieriaus lapa, vo paskiau gaudīsiaiv pakol tas, sklondīdams uorē, nusileis ont pat grindū. Vo kāp jau uns piešē! Dēl tuo uns kāp būsēms menininks dar daugiau mon patēka. Aš neliuobo galietē atsėstebietē, kāp anuo ronkuos šuokėnie paprastiausē gelžėnē plunksna ē kāp nu anuos galelē nulėp vėsuokėi vaizdelē, gīvolelē ē dar kas nuors kėts. Kā ožsėgalvuoji, veiziek, ni tuos ronkas, ni kuojes tēp beskaud, vėsā če pat jau ē pėitā, ē vagū galā jau ožmatuomē. Viel ožkundis dounas, konservu, ožgeri leminada. Tievs siūla alaus, bet mon uns kartos ē neskanos. „Vo aš be alaus atsėgertē negalio“, – aiškėn tievalis. Po tuo ē viel, ē viel kimbam i runkelius.

Lingou padėrviu alksnīnā, rėbolelēs nuēt griuoviu ē pelkiu ondou, sėinuoms stuov tuolie išaugē medē, mielėnou dongos, skerītiuojēs debesis. Ē, kā isivaizduoji, ka če nier žmuoniū ē nieka kėta – tik ta žemē, augalā ē tuos begalībēs, atruoda, ka iš tuo vėskuo begalėnē omžėnībē veiz tau i akis, joukas iš tava darbū ē mintiū ē saka: „Žmuogielis, a to soprunti, kuoks mēnks to tesi, mēnkiesnis ož pati mažiausi žemēs vabalieli. Vo žemē, viejē ē dongos če bova ē būs, gīvens sava gīvenėmo, ē vėsā anėms nesvarbo, kas če krapštuos, dēl kuo, iš kor atejē ē kor nuēs...“ Tik skriaubis nuēt par širdi, kā tou vėskou pajunti benīpri-

uodams žuolės iš tonkė sodīgusių runkelių daigieliu.

Saulė dėina po dėinuos sok i vakara. Ni nepajtuom, ka ė nedielė bėngies. Atėjės ūkė žmuogos apveiziejė mūsa darba ė paruodė šėinavėmou pėiva. Kėta nedielė tievs soka dalgi. Ons pasėlėka vėns – mes so dalgio, anuo akimis, dā soktėis negaliejuom – tik douna būtomem be rėkala rėjė. Mes atvažiavuom dā po nedielės, kā reikiejė šėina griebtė, krautė i kukštius.

Po niūkesiū uorā pasėsauliejė. Tievs pjuovė tuoliau, vedo so sesėrė griebiev ė kruoviev. Dėdliausis tarpumėškė ĩlinkis, anuo vėdurie – pelkė. Šėina ĩr stuorā, saulė kāp pasiotusi kaitėn, vo ĩlinkie tas karštis vėituo marėn. Daugiausė par pėitus, kā saulė pakelst i pati vėršo. Mėškā ė krūmā nepraleid nikuokė viejelė, nikuokiuos atgaivuos. Trašk ė sausā šlam nešams ė griebams šėns, kiaurā nu prakaita šlomp marškėnė, aitros ė sodžiūvės žuolies laps kimb pri prakaitoutu žondū, kakla, atėdriekės aštrė degėn skūra. Neši ė neši, nelėikt laika kuožnam lapgaliou krapštėnietė. Kā sostuoj, pajunti, ka vėsa nogara ė untis pelnė vėsuokiu žuolies lapieliu, lapa gabalieliu, stėibgaliu ė, kā anas kor šimts, ĩr ė skaudė dorontiū žuolies sieklu. „Ė kumet to, perkūnieli, sospiejė nužīdietė ė ožmegstė?“ – galvuoji, atleidęs kelniu dėrža ė kratīdams ožunti. Po tuo viel jemi šėina so ronko, so grieblio ė velki i kukšti. Po biški iš vėinuos ė iš ontruos posės ĩdoba siaurie, vo ont kalvelė jau pakėla ketorė kokštė. Jau tas nebsulis, jau išgelbiets. Paskou griebėms parsėmetė i pakrūmius – tou šėina tempam i saulė, kraunam i kūgius, ka dā galieto padžiūtė. Paskou, kor šėns dā šlapiesnis, tik vartuom, išsklaiduom pradalgės, ka pluoniau būtom ė geriau džiūtom. Ė nepajuntam, ka vakars ėe pat. Pri šėina dėina praėt žīmė greitiau kāp pri runkeliu raviejėma. Jau atejė laiks iš sausšakiu kortė ugni. Pasėsemam iš griuvė ondėns ė verdam arbeta. Po tuo lendam i šėina kūgi ė grėtā ožmingam.

Kā rītmetie išlendam i ataušusi uora ė apsėžvalguom aplinkou, vėsa žemė deg tūkstontės mažū rašuos lašieliu, vies gaivėn veida, par petius nueit drebulīs. Nu paukštiu balsū negali apsėklausītė – kas tik ė kāp begaliedams, kou beatsėmindams ė bemuokiedams gėid, pot sava trūbieli, ėeršk, borboliou, cvinkėiuo ė kork. Tik vėina lakštingala niekor nepuldėnie ė nerungtīniau retkartės iš sava meluodėjės išskombėn vėina kėta garsa, bet ė tēp ons išsėskėr iš vėsū ė skomb kāp varpielis.

Mes viel koram ugni, verdam, geram arbeta ė jemamuos ož griebliū. Tou tarpo saulė jau bėng išsklaidītė rītmetė mėglas ė iš balzganuos, vuos iveizamas pasėdara aiški, aštri ė karšta. Dabā jau nemiegink i anou besėžvalgītė – apakins cielam posadīniu. Vo tievs jau atėt iš tarpumėškės, kor lig pusrītiu pagoldė ne vėina pradalgė. „Iš rīta pjauk ė nuoriek. Žuolie minkšta, atruoda, ka ne tas dalgis“, – saka uns, tujau posiaugolo siedas pri pusrītiu, so apetito valga ė

(Nukelta i 28 p.)

(Atkelta iš 27 p.)

ger. Pavalgęs dar pridori: „Ka dar nuors puora tuokiu dėinieliu, sojimtome vėskou.“ Vo aš tēp nenuorio tū puoras poikiū dėinieliu, mon ožtekto ē vėnuos, nies rītu jau šeštadėinis, ē paprūdės klubė būs vakarielis. Diel tuo mon rēk parsėgautė nomei, bet niekam nieka nesa-kau, tik savie tievou ni par naga joudīma nepritaro.

Blīkstelie ta ē kėta saulės nuauksinta dėina, viejies švelnė jodėn žaliū alksniu ē beržieliu vėršūnės, vo mes muojoujem grieblēš, nešam ē kraunam i kukštius šnabždunti šėina, braukam prakaita ē artiejem pri pa-bongū.

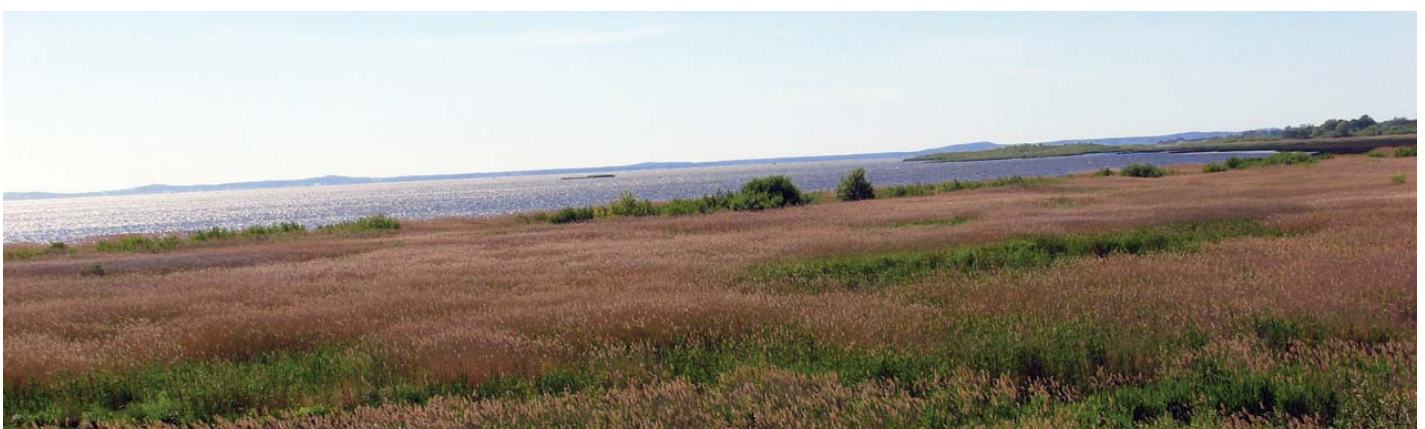
Tou vasara daug šėina prisipjuoviem. Dėdliuojė dali parsėvežiem nomėi, vo puora vežėmu palėkuom palat-vėjie, pas pažīstama lietovi. Palėkuom ē daugiau neb-matiem. Vėskou matous kulkuoza pirmininks soušniukš-tiniejė, ka īr šėina, vo kulkuoza gīvolems anuo vėsu-met trūka. Tad atvažiava, sosėkruovė mūsa šėinieli ē, kāp niekor nieka, nusėvežė i sava išalkosė ferma.

Dar kėtuom žėimuom šėina liuobam gautė līguo ē lengviau, tad nebreikiejė beravietė tū nelaimingu run-keliu. Tievs sosėpažėna so Latvėjės kareivės. Anū žė-niuo bova dėdliausė žemės pluotā. Vėns kapituons ne-bova prasts ē liuob leistė pasėšėinautė keik tik tievs svėkatas betoriejė. Bet reikiejė žėnuotė vėina paslapti: vėsumet so savėm torietė baltuosės kapituonou ē anuo draugams. Kā tik pasėruodīs, tujau pat toriejė ipėltė

mažiausė dvė stėklėnės, doutė ē ožkoustė, vo vėina botelka idietė ē unt kėlė. Šnapšė galiejė būtė ē ne-valstībėnė. Vo šatramėnėškė, erslėškė ē kėtū suodu gīventuojė dā iš kara laika šnapšės vėrėma pluonībės žėnuojė gerā. Išvertė liuob ē garėnės. Atveš ē parda-vėnies po dešimti ē dvėdešimti literiu. Dėdlė paplėto-sės bova gumėnės botelkas – tuos patės, katruom lė-guonā prisėpilė karšta ondėns sava šuonus šėlda. Tuo-kė botelka gali kor nuori ožkėštė, numestė, solėnktė, vo šnapšė būs kāp bovusi. Tėvaliou tereikiejė tik laiko apsėrūpintė, ē šauniesis kapituons bova vėsumet kāp reikint ožganiedints. Ė šėinavėms dēl tuo jau liuob trok-tė ne kėlės dėinas, bet nedieliems. Pašara liuob ožtektė ne tik Joudė, bet dā liuob lėkte ē pardoutė. Kulkuozė bova daug atsėkielieliu, ē ne kuožnam teužteka tuo pa-šara, katrou liuob skers.

Tēp so Joudė varguom kol beveik vėsė išauguom. Paskou atejė laiks, kā mums pėina teik daug nebrei-kiejė, apkīriėjė ē tievou kiauras žėimas ē vasaras vargtė so Joudė. Tā vėina karta sotarė, ka karvės laikitė ne-bapsėmuok.

„Kā Joudė pardavierm ē anou iš kėima vedies naujė-ijė šėimininkā, mon iš akiū bėra dėdlės ašaras. Bet anou nuperka i kaima. Tā nuors unt omžiaus gala Joudė žė-nuos, kou tas reišk tėkros kaimėšks gīvenėms ē duora, geruos žuolies prižielusi vasaras ganīkla. Ė dēl tuo, – ožbengė mama, – aš bovau laiminga pro ašaras...“

Vakaruškas Merkinie

Aple 1868 metus Merkinie (Mereče) jaunūmenė bova dėdlė pasmėlusi vakaruškuoms, katruos liuob viktė židu laikuomuos smuklies (karčemuos). Ta jaunūmenė sekmadėinė vakarās tuo židu smuklie kielė grajenkas, šuokius – vakaruškas. Vaikė če pradiejė gertė šnapšė. Konėgā vkū nedarė: ė geromo prašė, ka tas nepadiejė, jiemė bartė, bet ni tas rezolratu nedavė. Tumet sogalvuojė tuokė štoka:

Sekmadėinė pu pamaldūų pradiejė vakaruškininkus vaikius, mergės varitė kelės aplink bažničė. Tou laiko kėtė parapėjūonis sostuojė čidėjūos (joukies) iš einantiū kelės vakaruškininku, vo vakaruškininkė, eidamė kelės viežius kepė (raudonava ėš sarmatas). Nu to laiko jaunims liuovies kielės šonbalius židu smuklėse.

1918 m. bėrželė 14 dėina papasakuojė 75 metu omžiaus Stanevičė Liodvėks, gīvenės Paburgės kaimė (Alsiediu parapėjė). L. Stanevičė ėlgā gīvena Merkinie. Pradiuo ons dėrba liuokajo pas klėbuona Mačiuka, vieliu tarnava Merkinės parapėjės bažničės zakrastijuono, vo pu tuo ūkininkava Paburgės kaimė. Užrašė Mickevīčė Jūzops

Mukienės Danutės portėgrapėjūos – akimirkas iš 2009 m. Vilniou vikosės Lietovuos dainū švėntės

ALKO KALNAS NAUJOSIOS IMPILTIES KAIME (KRETINGOS RAJONAS)

JUOZAS MICKEVIČIUS

DANUTĖS MUKIENĖS nuotraukose – Impilties piliakalnio ir jo apylinkių vaizdai

Impilties piliakalnis. Nuotrauka iš RKIC archyvo. Liudos Silickienės nuotrauka

Seniau Impiltyje ir jos tolimesiose apylinkėse buvo garsus Alkos kalnas. Daug būta padavimų apie šį kalną, įvairių nuotykių apie jį pasakota. Tai buvo perduodama iš kartos į kartą. Daug senolių, kurie tuos padavimus, pasakojimus žinojo, išeidami Anapilin, nusinešdama ir padavimus, pasakas apie Alkos kalną.

Buvo pasakojama, kad Alkos kalne vaidenasi.

Senosios kartos žmonės mėgo, mylėjo, gerbė Alkos kalną ir laikė jį nepaprastu. Nakties metu pro šį kalną daugeliui buvo baugu eiti.

Seniau buvo pasakojama, kad vėlyvu rudens ar pavasario metu Alkupio ir Juodupio pakraščiais galima pamatyti slankiojant šviesos žiburėlius, t. y. žvakeles. Kartais vakarais žvakelės išeidavusios ir vėl sugrįždavusios į Alkos kalną.

Buvo pasakojama ir apie tokį įvykį, kad vieną vėlyvo rudens rytą pro Alkos kalną ėjo drąsus vyras. Jis iki to laiko netikėjo, kad Alkos kanle vaidenasi. Pažvelgė jis į Alkos kalno pietų šlaitą ir pamatė, kad nuo kalno rieda didžiulis rato pavidalo ugnies kamuolys, kurio viduryje, juodame rate, – labai baisus, į išsigimėlį panašus žmogus. Praeivis baisiai išsigando ir visas pamėlynavęs parbėgo į Senosios Impilties kaimą.

Seniau pasakodavo, kad vėlyvais vakarais, sekmdienio dienomis 12 valandą būrys ginkluotų karių išjo-

davo iš Alkos kalno ir nužvangėdavo tolyn. Tai esą matę daugelis praeivių.

1959 m. spalio 27 d. papasakojo Petrė Galdikienė, gyvenusi Impilties kaime (Laukžemės apylinkė).

Užrašė Juozas Mickevičius

Užburti pinigai Alkos kalne

Kitą kartą Impiltyje gyvenę du broliai. Jie rinko pinigus bažnyčiai Alkos kalne statyti. Jie, kad ir kaip stengėsi, bet niekaip negalėjo sutarti, ar užteks surinktų ir savo sutaupytų pinigų statybai. Nesutardami broliai ėmė bartis. Vienas sakė, kad pinigų užteks, o kitas, kad neužteks. Pagaliau broliai sutarė, kad kol bus baigti rinkti pinigai bažnyčiai ir bažnyčia bus pradėta statyti, pinigus paslėps Alkos kalne. Kad pašaliniai žmonės negalėtų iškasti tų pinigų ir jais nepasinaudotų, jie sugalvojo tokį užkeikimą: „Kas pastatys bažnyčią Alkos kalne – po pirmųjų Mišių, atlaikytų šioje bažnyčioje, atras užburtuosius pinigus kalne“.

1959 m. spalio 27 d. papasakojo Leonas Alunderis ir Litvinienė Ona, Liudo. Abu gyveno Impilties kaime (Laukžemės apylinkė, Kretingos rajonas).

Užrašė Juozas Mickevičius

Alkos kalne stovinti mažoji koplytėlė yra labai senai pastatyta. Senoji karta net neprisimena, kada ir kas ją pirmas pastatė. Kai koplytėlė imdavo griūti, toje vietoje pastatydavo naują. Koplytėlėje yra Dievo Motinos statulėlė. Ji medinė, sena, meistras nežinomas. Praeityje vietos gyventojai, susirgę nežais ar kitomis nesunkiomis ligomis, prie Marijos pasižadėdavo, apeidavo apie ją keliais ir pasimelsdavo.

Didžioji koplyčia Alkos kalne pradėta statyti 1920 m., o užbaigta 1930 metais. Ją beveik savo lėšomis pastatė Klemensas Alunderis. Altorių ir statulėles padarė Grūšlaukėje gyvenęs žymus Žemaitijos liaudies menininkas Paulauskas Juozas.

Užrašė Juozas Mickevičius.

Parengtą pagal to paties pavadinimo tekstą, saugomą Žemaičių muziejaus „Alka“ moksliniame archyve (b. 7, s. v. 8)

AKMENIAI PAMINKLAI

Platelių, Plungės apylinkėse

JUOZAS MICKEVIČIUS

Platelių ir Plungės apylinkėse būta gausu akmenų su senovės liekanomis. Tai ypatingi akmenys.

LAUMIŲ AKMENYS. Žemaičių pasakose laumės vaizduojamos negražios, ilgomis nosimis, juodomis akimis. Tai aukšto, sudribusio ūgio moterys. Pasakojama, kad jos geros verpėjos, audėjos, skalbėjos ir kt. Laumės skalbinius skalbdavusios prie ežerų, upių, pelkių (balų). Senoliai pasakoja, kad taip atsiradę Laumių priškulbtų akmenų. Jų yra išlikę ir iki mūsų laikų.

LAUKMĖS AKMUO

Jis vadinamas laumės priškulbtu. Ant jo laumės skalbdavo skalbinius. Dar prieš Pirmąjį pasaulinį karą jis tebebuvo Čventorkalnyje, Platelių ežero pakrantėje (pirmykštė Platelių miestelio vieta). Po karo laumės akmuo buvo suskaldytas ir išvežtas į statybvietai.

ŽMOGAUS PĖDOS AKMENYJE

Platelių ir Plungės apylinkėse būta akmenų su žmogaus pėdomis. Liaudiems padavimai sako, kad senovėje akmenys buvę minkšti, o laumės vaikščiojo basos. Jei jos eidamos užlipdavo ant akmens, tai likdavo jame įmintos jų pėdos. Vėliau vietos gyventojai tuos akmenis pradėjo vadinti pėduotais akmenimis. Po Pirmojo pasaulinio karo švedų archeologai laikėsi hipote-

zės, kad akmenys su panašiomis žmogaus ar vaiko pėdomis yra akmens amžiaus (neolito) akmeninių kirvukų dailinimo (šlifavimo) varstotai. Tai tik hipotezė. Pėdų kilmė akmenyse kol kas dar neišaiškinta.

Dovanių kaime (Platelių apyl.) ūkininko Petro Kluodos lauke (dirvoje) buvo didelis akmuo su žmogaus pėda. 1895 m. P. Kluodos tėvas su paraku suskaldė akmenį. Statant trobesį akmenų skeveldras sumūrijo į pamatus.

TRYS ŽMOGAUS PĖDOS

1928 m. Macenių kaime (dabar Plungės miesto šiaurės vakarinė dalis) buvo takas iš Plungės miesto į Macenių k. Jame perėjimui per Kūlupio upelį buvo sukrauta didokų akmenų eilė. Viename iš jų viršuje buvo įmintos 3 basos pėdos. Jis buvo antras akmuo einant iš Macenių kaimą į Plungės miestą. Ant žemės paviršiaus kyšančios akmens dalies ilgis buvo 126 cm, plotis – 56 cm, aukštis – 42 cm.

Visos tris pėdos buvo kairiosios kojos, žengiant iš pietų į žiemius (šiaurę). Pirmosios pėdos ilgis buvo 33 cm, plotis – 13 cm, o pėdos piršteliai įminti į akmenį 1,2 cm gyliu. Antrosios pėdos ilgis buvo 28 cm, plotis – 13 cm, o pėdos pirštai į akmenį įsmigę 0,2 cm. Trečiosios pėdos ilgis buvo 26 cm, plotis – 6 cm, gylis – 1 cm. Visų pėdų pirštai buvo krūvoje (neperskir- ti), lyg tai būtų suagę kartu.

Tame pačiame akmenyje dar galėjai įžiūrėti lyg tai 4 pėdas, kurių pirštai susiaurėja. Atrodė, kad jos lyg kokių akmens kirvuku padarytos.

BĖSO (VELNIO) PĖDA

Mikytų eglyne (Platelių girininkija, Plungės rajonas) Alkos kalno pietvakarinio šlaito viduryje yra didelis akmuo, kurio dalis yra žemėje. Akmenis apatinė dalis guli ant akmenų. Akmenis ilgis – 250 cm, plotis – 150 cm, aukštis – daugiau kaip du metrai. Akmenis viršuje buvo įmintas žmogaus pavidalo pėda, vietinių vadina „Bėso pėda“, o tolimųjų – Laumės pėda. Mikytų

kaimo gyventojai nemėgo Bėso pėdos, todėl po Pirmojo pasaulinio karo piemenys, ganydami gyvulius Mikytų eglyne, akmenimis išmušė Bėso pėdą ir liko 4–5 cm gylio ir 25 cm skersmens įspauda.

AKMENINĖ ŽUVIS

Ta akmeninė žuvis panaši į delfino žuvį. 1928 m. ji buvo Macenių kaime (dabar Plungės miesto teritorija), senuko Mažono kieme. Jos akys buvo didelės, iškybos, apskrito, ryškios žiaunos, didelė galva, o jos viršuje – gumbas. Žuvis nuo galvos link uodegos plonėjo. Uodega buvo nuskilusi, todėl viso pradinio žuvies vaizdo tiksliai atkurti negalėjai. Žuvies vidutinis ūgis buvo apie 150 cm. Mažonas nežinojo, kas akmeninę žuvį padarė, kuriam tikslui ir kur ji rasta.

Prieš 10 metų minėta akmeninė žuvis buvo atvežta į Plungės senąsias kapines ir padėta ant žemės šalia paminklinio padėklo. Kas ir kur vėliau akmeninę žuvį išgabeno, nežinia.

STABAKŪLIAI

Jie yra stulpo pavidalo, jie kartais būna stačiai pastatyti kapuose vietoje kaip antkapiniai paminklai. Jie priskiriami neolito pabaigai. Stabakūliai dažniausiai yra natūralūs akmenys, stulpo pavidalo. Apdirbimo žymių pasitaiko nedaug. Vidutinis stabakūlių aukštis 1–1,5 metro.

Į žemaičių stabakūlius pirmasis XIX a. pr. dėmesį atkreipė Dionizas Poškas, kuris prie Baublių į savo dvarą Bijotuose pagabeno tokį stabakūlį.

AKMENINIS STABAKŪLIS

Tai prizmės skersmens, trišonis prie viršūnės, atsimu 25 cm, su užkirtimu (užrantu) gylio 5–9 m. Akmuo nepalietas kalto, nedailintas, apie 160 cm aukščio. Jis buvo rastas kasant kūdrą Platelių dvaro parke. Platelių dvare tarnavęs Sabaliauskas mėgo ypatingus akmenis. Pirmojo pasaulinio karo metais, kai Platelių grafas Šuazelis Lietuvoje negyveno, Sabaliauskas parsivežė sta-

bakūlį į savo kiemelį Medsėdžių kaime (Platelių apyl.)

Sabaliauskas mirė. 1934 m. Ona Sabaliauskienė minėtą stabakūlį atidavė ūkininkui A. Stankui.

AKMENYJE IŠKALTA PALMĖ

Akmens aukštis apie 60 cm. Jo viršūnė apskrita. Tas akmuo buvo Platelių dvaro parke. Pirmojo pasaulinio karo metais Sabaliauskas akmenį parsivežė į savo kiemą. Mirus Onai Sabaliauskienei, nebeliko ir minėto akmens. Jo likimas nežinomas.

PONIOS LOVA

Akmuo, panašus į paklotą lovą (ponios lova) buvo ūkininko Brazdeikio žemėje (Ansienių kaimas, Gintališkės apylinkė), 50 metrų į šiaurę nuo vieškelio Gintališkė–Šateikiai.

SENKAPIAI PLUNGĖS MIESTE

1928 m. Plungės miesto gyventojas Kazys Bružas pasakojo, kad Plungės miesto Palaukės gatvės gyventojas Navickas, savo sklype kasdamas kūdrą, rado didelio ūgio žmogaus staibikaulį su užmautomis žalvarinėmis apyrankėmis.

Vėliau, apie 1858 metus, ten pat, kasant žemę ant kalvelės, ir vežant žemę iš ten, buvo rasta žmonių kaulų, žalvarinių papuošalų. Toje vietoje buvo pastatyta koplytėlė. Archeologinių eksponatų likimas nežinomas.

Sovietmečiu labai išsiplėtė melioracijos darbai. Iš nusausintų plotų buvo pašalinami visi akmenys. Kraštotyros muziejai nepajėgė visų kultūros paminklų surasti ir juos apsaugoti. Todėl melioratoriai, Paminklų apsaugos ir Kraštotyros draugijų nariams buvo siūloma ieškoti ypatingų akmenų, suregistruoti juos ir apie juos pranešti artimiausio muziejaus darbuotojams.

Tekstas parengtas pagal to paties pavadinimo tekstą, saugomą Žemaičių muziejaus „Alka“ moksliniame archyve (b. 5, s. v. 12)

Daliaus Sungailos nuotraukos

APIE LIAUDIES MENININKĄ PETRĄ VARNELĮ

Jadvygos Varnelienės tėvai turėjo 16 ha žemės. Užaugo gausioje šeimoje – joje buvo 4 seserys ir 3 broliai. Kalnėnų kaime gimė, užaugo, čia gyveno ir pasakodama apie savo vyrą Varnelį Petrą, Petro. Jis gimė 1919 m. to paties Kalnėnų kaimo bežemių šeimoje. Būdamas jaunas, tarnavo. Vėliau jis pas meistrą Gricių dribo darbininku statybose. Per Antrąjį pasaulinį karą P. Varnelis dirbo batsiuviu. Prie geležinkelio buvo dirbtuvės. Ten atveždavo iš fronto kareivių batus ir P. Varnelis juos taisydavo. Vėliau jis dirbo Kalnėnų kolūkyje statybininku (apie 1948 m.), Promkombinato miško medžiagos tiekėju. Paskutinė jo darbovietė buvo karinis dalinys. Čia jis, statant vandentraukį, iki 1957 m. dirbo darbininku, brigadininku ir buvo sužeistas.

Kai buvo sveikas, jam nebuvo kada drožinėti, o kai 1957 metais susižeidė, tada ir pradėjo drožinėti – iš pradžių mažus, nesudėtingus darbelius. Pirmasis jo darbas buvo paprastas – ant lentelės stovėjo arklys (šis suvenyras padengtas bespalviu laku).

P. Varnelis pradėjo drožinėti maždaug prieš 16 metų (apie 1966 m.). Liaudies menininkas mirė 1975 metais. Daug jo darbų pasakų motyvais, pvz., „Lydekai paliepus“, „Vilkas ir lapė“, suvenyras su arkliais. Pirmenybę P. Varnelis teikė arkliais ir paukščiams. Meistras ypač mėgo arklius. Tai atsispindėjo ir šio liaudies menininko kūrinuose.

P. Varnelio kūriniai yra buvę eksponuoti Telšiuose surengtoje liaudies meistrų darbų parodoje. Vėliau jo geriausi darbai buvo išvežti į respublikinę liaudies meistrų darbų parodą, surengtą Vilniuje. Joje buvo eksponuojamas ir vienas geriausių P. Varnelio darbų – jo padaryta rankšluostinė. Šiame darbe buvo pavaizduoti du arkliai, vežėjas ir gubos. Už šį savo darbą liaudies menininkas buvo apdovanotas Garbės raštu. Liaudies meno specialistai gerai vertina ir jo sukurtus darbus „Kiškių namelis“, „Žvejų kaimelis“, „Pijokų koncertas“, „Palangos Juzė“, „Vanagas drasko paukštelį ant šakos“.

Paskutinį savo darbą („Lapė ir vilkas“) jis sukūrė 1975 m. gegužės mėnesį, kai jau nebeturėjo vienos rankos. Ant lentelės tada jis išraižė (40 x 26 cm). Kūrinėlį gimtadienio proga padovanojo savo anūkui Ramūnėliui.

Daug liaudies menininko darbų prisiminimui yra pasiėmę jo vaikai (sūnus ir duktė), dalis buvo padovanota kaimynams, draugams, giminaičiams įvairių švenčių progomis.

Papasakojo Varnelienė Jadvyga, Jurgio, gimusi 1921 m. Kalnėnų kaime (Gadūnavo apylinkė, Telšių rajonas).

Parengta pagal to paties pavadinimo tekstą, saugomą Žemaičių muziejaus „Alka“ moksliniame archyve (b. 290).

1982 m. rugpjūčio 24 d. užrašė Z. Rapalaitė. Spaudai parengė Juozas Mickevičius

Mūsų žemės žiedai. Daliaus Sungailos nuotraukos